

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВООСТУПИНИКА У СРБИЈИ

Издаје два пута месечно

ИСТОРИЈА ПРАВА КАО НАУКА

ОД

Др-а Д. Т. Мијушковића

ПРОФЕСОРА ПРАВА

Историја права игра веома важну улогу у савременој правној науци. Њом се данас бави тако рећи цео правнички свет, у школи и ван школе. Сваки се труди, да својим радом потпомогне, у колико може, опште изучавање правне прошлости човечанства. И доиста, кад бацимо један поглед на све оно што је до сад урађено на том пољу, морамо признати, да је са огромним трудом и огроман рад савладан.

При свем том, резултати не одговарају огромном труду који је око тога утрошен. Благодаречи том труду, ми данас познајемо права свију могућих народа онако како их није познавао ни један претходећи појас правника. Но с друге стране, корист која отуда потиче потиरे се околношћу, што се и ту десило оно што се десило и на многим другим пољима људског испитивања, и што ће се увек дешавати, кад се ради без у напред утврђеног плана.

Већина тих без икаквог заједничког плана предузетих радова износи, као резултате толиког напрезања и труда, неки народни дух у дотичном праву или констатује извесну сличност између испитаних права. Међу тим, како

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Усе доказ постојања народног духа у каквом праву равна доказу постојања различности између појединих права, — то се као крајњи резултат тих радова јавља сношење материјала који је или сличан или различан. Но и то је мало. Број правно-историских радова такве врсте множи се непрестано, а усљед тога је и тај материјал како којим даном све већи, тако да нас већ почиње гушити. Настаје питање: шта да се ради са тим силним, разнородним материјалом?

Један обичан историчар, а већина их је још таква, неће се ни обазирати на постављено питање. Он ће се задовољити практичним поукама, које му даје сазнање прошлости дотичног права и продужиће даље да гомила тај разнородни материјал. Но прави историчар дужан је да поклони сву своју пажњу постављеном питању. Он не сме да не води рачуна о том разнородном материјалу, он мора да води рачуна и о сличности и различности тог материјала, старајући се, шта више, да ту сличност и различност и објасни.

Из потребе, да се историја права не ограничи само на сазнања фактичне прошлости једног права; из потребе вођења рачуна о сличности и различности материјала накупљеног испитивањима прошлости појединих права; из потребе да се потраже и узроци сличности и различности у том материјалу, — потекло је питање о историји права као науци.

Питање о историји права као науци обухвата ова четири питања:

I Како је и кад је постала историја права у опште?

II Како се дошло до тога, да се почело говорити о историји права као науци?

III Какав је појам и задатак историје права као науке?

IV Каква је метода историје права као науке?

I

Како је и кад је постала историја права у опште?

Као што се у опште може рећи, да ништа не постаје нагло, без прелаза, скоком, тако исто можемо и за историју права рећи, да није постала скоком већ постепено, после процеса који је завршен тек почетком овог века.

За постанак историје права, а и историје у опште, нужно је да се призна идеја развијања права, без обзира на то шта ми иначе мислимо о праву и његовој природи. Међу тим, све до појављивања историске школе та се идеја не признаје. Сви мислиоци о праву и његовој природи до појављивања те школе мисле и држе, да је право или нешто вечито, за сва времена и народе подједнако и непроменљиво или, обратно, да је произвољно и променљиво. У место да покушају да прво себи објасне постанак права, па тек онда да опредељују његову природу, сви ти мислиоци баве се тражењем тог вечитог и непроменљивог у праву или оправдањем те произвољности и изменљивости његове, стварајући тиме тако звану философију права.

Резултати добијени философијом права показаше, да она није у стању да реши постављени јој задатак, али погрешке које су се од првих зачетака њених стварале, смењивале, нагомилавале при решавању тог већ у основи погрешног задатка, повеле су стварању историје права. Без погрешака учињених философијом права ми дакле не би данас имали историју права.

Кад би овде био говор само о узроцима који су изазвали постанак историје права, а не и о томе, како је постала, о процесу њеног постанка, ми би се могли задовољити констатовањем горњег факта. Овако, ми смо принуђени, да се упустимо и у историју тих погрешака, те да из ње изведемо и историју постанка историје права. Историја погрешака учињених философијом права јесте предмет испитивања т. зв. историје философије права и

Ус тога, на основу горе реченог, можемо са пуно основа тврдити, да без знања историје философије права не можемо знати ни како је постала историја права. При томе, имамо да приметимо још и то, да главне мене (фазе) у развићу философије права јесу уједно и углавном главне мене самог процеса постанка историје права.¹⁾

Но то још није довољно тачно. Ствар се може још тачније обележити.

Прве зачетке философије права налазимо код источних народа. Поглед тих народа на право и његову природу образује прву мену у философији права, но не и у развићу историје права. Код њих је право нешто од Бога дато, за људе вечито, апсолутно, непроменљиво, а то су све околности које искључују развиће историје права и с тога за нас њихова философија има само негативан значај т. ј. она нам показује, под којим условима није могућ постанак историје права. Народима са таквим погледом није нужна историја. Они добијају своје право у готовом за сва времена непроменљивом облику. За њих остаје једна задаћа, да се дато право прикупи у нарочите зборнике и у његовој апсолутности и непроменљивости очува. И доиста ми видимо, да сви источни народи имају такве зборнике. Сви ти зборници имају једну заједничку карактеристику: они су уједно и зборници религиозни, јер се на том ступњу умног развића не прави разлика између светских и религиозних ствари.

Противно томе, философија права у Грка, Римљана, западних народа у опште не гледа у праву нешто вечито, апсолутно. Код тих народа право је, у основи, нешто створено и изменљиво и с тога ти народи траже, да се та изменљивост не изметне у произвољност, као логичну после-

¹⁾ Главна дела за упознање са философијом права и њеном историјом јесу: F. Ueberweg, Grundriss der Geschichte der Philosophie. 7. Aufl. Berlin 1886—1888. P. Janet, Histoire de la Science politique dans ses rapports avec la morale. 3 Ed. Paris 1887. — Ahrens, Naturrecht. 6. Aufl. Wien 1870. — Stahl, Die Philosophie des Rechts. 5. Aufl. Tübingen und Leipzig 1878. — K. Hildenbrand, Geschichte und System der Rechts- und Staatsphilosophie. Leipzig 1860.

дицу идеје стварања и изменљивости. Као главно средство за решење постављеног задатка јавља им се питање о томе, шта је право, тражећи у одговору на то питање мерило за унутарњу вредност онога што је као право створено и ослонац против произвољности у томе погледу. Решавање постављеног питања било је, разуме се, разно код разних народа ове групе, али је свако од тих решавања допринело по нешто процесу образовања историје права. На тај начин не историја философије права у опште већ онај део историје философије права који се бави философијом права код ове групе, јесте извор за сазнање процеса постанка историје права.

И тако :

а) Прве услове за отпочињање процеса постанка историје права наилазимо код Грка. Стари Грци стављају на место Бога, вечитости, непроменљивости и апсолутности источних народа, космос са његовом складношћу и његовим законима. Њима се чини, да и у праву ваља да влада она складност која и у природи, а као остварилац те складности јавља им се држава. Право им се, на тај начин, јавља као начело реда, складности, које се налази у космосу и његовим законима. Уношењем елемента реда и складности, и космоса и његових закона, као извора у којима ће се наћи тај ред и складност, напуштен је онај источњачки поглед о божанском пореклу права и апсолутности и непроменљивости његовој, а тиме отклоњена је највећа препрека процесу постанка историје права. Отпочиње се онај свестан рад по праву који је што даље тим сигурније морао повести стварању историје права. У том смислу можемо казати за грчку философију, да је она прва створила земљиште за развиће историје права.

б) Стојицизам нас води за један корак ближе нашој цељи. Он уноси у појам права индивидуалистички поглед. Индивидуалистички поглед састоји се у томе, што се при разлагањима о праву и његовој природи узима за полазну тачку човек као личност, као индивидуа са слободном вољом и правом самоопредељења. Полазећи са те тачке сто-

Ујичизам истиче начело равноправности међу људима и тиме отвара поље људској активности у погледу стварања права с обзиром на природу личности. Код Римљана та активност добија особити облик и састоји се у уређивању међусобних односа појединих личности и осигурању оне суме права која свакој од њих припада. (L. 10 Dig. I 1).

Као што је познато такав поглед на право и његову природу држи се још и данас у једном делу права, у приватном праву. За право у опште он не важи, благодарећи злоупотребама тог погледа.

в) Прва и најтежа злоупотреба учињена је у средњ. веку. Погледи стојичко-римски на право и његову природу прелазе и у хришћанство, разуме се, са извесним основним погледима хришћанства одговарајућим изменама. Као једна од најважнијих последица тог дотеривања јавља се то, да се црква истиче као остварилац права и правде. У том погледу црква чини велике злоупотребе које су морале изазвати отпор против доминирајућег положаја цркве у опште. Но начин тог отпора није био довољно радикалан. У место да се сасвим одбаци досадањи поглед на право и његову природу, реакција се ограничава на то, да избаци цркву из њеног досадањег положаја.

г) Злоупотребе цркве отпадају с временом; проналасци, реформација, обновљење класичних студија потресају положај цркве; држава постепено и после дуге и тешке борбе ступа на њено место; тако звано природно право предузима да државом заузети положај теориски оправда и одржи помоћу теорије о природном стању човечанства и наглашавања човечанског и уговорног карактера права и државе, — па опет резултати не беху бољи.

У току времена држава показује, да није боља од цркве. Лајбницова теорија о праву, као нечем што заједницу паметних бића усавршава, повлачи за собом Волфову теорију о материјалном благостању личности као цели права и ствара т. зв. просвећени апсолутизам, који тежи да усрећи све и свакога по једном калупу. Просвећени апсолутизам повлачи за собом произвољност у отварању

и развићу права, произвољност, која не пази ни најосновнија права личности, право слободне воље и слободног самоопредељења.

Могућност да једна иста теорија послужи за оправдање постанка државе и за оправдање положаја који је на послетку држава заузела према личности, као њеном извору, показаше на делу погрешност теорије о природном праву и њен привремени карактер. Она је била позвана да ослободи човечанство од притиска теократије и са испуњењем тог историског задатка она није имала више основа за живот, нити јој се могао продужити са каквим реформама. У такве реформе можемо уврстити и оно што су Кант и Русо по тој ствари изнели.

Кант и Русо покушавају да васпоставе првобитни однос између личности и државе, у интересу одржања личне слободе, сваки на свој начин. Кант ставља на место државе и њене воље слободну и самоопредељиву личност, а произвољност отуда потичућу отклања теоријама о двојакој природи човека; Русо отклања произвољност државе појмом народњег суверенитета — па опет оба покушаја нису имала услове за живот и с временом су отпала.

Главна је било, да се уклони она произвољност у стварању и развићу права, а не заменити произвољност државе са произвољношћу народа или шта више једне личности. Са покушајима да се та произвољност из основа уклони ступамо у последњу мену историје философије права, мену која је повукла за собом оснивање историје права.

д) Покушаји око уклањања произвољности у стварању и развићу права носе на себи карактер реакције против теорије природног права. Та је реакција двојака: теориска и практична.

Теориска реакција јавља се у изношењу идеје сталности на место произвољности, но начин на који се та мисао изводи код појединих философа није једнак. Фихте, Јозеф де Метр, Бонал, Милер, Штал налазе ту сталност у идеји божанства; Хегел у апсолутној идеји права која се

дијалектички развија; Шелинг у идеји о праву као организму.

Практична реакција јавља се у Монтескијевом наглашавању релативности свију правних и државних односа њиховој условљености од историског тока развића, од свију осталих физичких и моралних прилика једног народа; у Буркеовом тражењу постепеног развијања законодавства; на послетку у покушају оснивања саме историске школе.

Међу покушајима реакције најважнији је покушај оснивања историске школе. Историска школа узима на се задатак, да изучавањем прошлости правне докаже, да право није ни продукт личне произвољности ни нешто дато, апсолутно за сва времена непроменљиво. У тој цели оснивач њен Савињи (Savigny)¹⁾ везује основе теориске реакције (идеју сталности и развијања) са идејама Монтескија и Бурке-а о постепености и релативности у постанку и развићу права, тврдећи, да је право производ народног духа, који се историским путем развија. У колико је то тврђење истинито видећемо доцније. Главно је то, да је он тиме обележио с једне стране карактер историске школе, која је то први пут дала израза идеји народности на пољу стварања и развијања права, а с друге стране, да је тиме устао против досадањих назора о природи права и указао на потребу и умесност историских радова.

Савињи сам претходи примером.²⁾ Његови се погледи шире, постају интернационални. Појављују се дела Арнхорна, Лаферијера, Склописа, Љаћеровског и др. Тим је радovima историја права основана и њен опстанак осигуран.

Историја је права дакле постала усљед процеса реакције против т. зв. просвећеног апсолутизма и његових изданака, реакције тако зване теорије природног права против црквенског погледа на право и његову природу и

¹⁾ Savigny, Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft. 5. Aufl. Tübingen und Leipzig 1878.

²⁾ Savigny, Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter. 2. Aufl. Tübingen und Leipzig 1834—1851.

реакције тог и римско-стојичког погледа против првобитног погледа грчке философије на право и његову природу.

Питање је сад, какав је општи резултат тих историско-правних радова односно општи резултат те реакције историске школе против дотадањег схватања о праву и његовој природи? Општи резултат тих радова био је тај, да је строго научним путем доказано, да ниједан од погледа на природу права постојећих пре историске школе не може опстати пред непобитним фактом, да је код свију народа право производ историског процеса, који показује извесну неоспорну правилност. Како се може та правилност објаснити то нам историска школа и њени радови не казују и као што ћемо доцније видети не могу да нам кажу.

Наше излагање постанка историје права било би непотпуно — кад би прећутали радове по историји права који су постојали пре појављивања њеног. Непотпуност би се састојала у томе што ми рекосмо, да историја права постоји тек од појављивања историске школе, а овамо постоје историски радови много и много раније пре њеног појављивања.

Ти радови почињу са Помпонијевим Анхиридионом (L. 2 Dig. I 2), налазе се у средњем веку, многе у следећим вековима.¹⁾ При свем том сви се ти радови не могу упоредити са радовима историске школе. Ти радови нису били у стању, да научним путем докажу оно што су радови историске школе у опште доказали. С друге стране, њима недостаје научна циљ. Они носе карактер споредног, у служби историје, политике, позитивног права, какве друге практичне циљеви или простог љубопитства. Радови историске школе имају, напротив, пред собом научну циљ. Они нам представљају систематичан и научно обрађен скуп свију правних установа и појмова једног народа у њиховом историском развићу. Могло би се и против тих

¹⁾ Опширније о томе види у Зигела: *Исторія права. Статја первая. Исторія права до поавленія исторической школы.* Юридич. Вѣстникъ 1884 No. 8.

радова рећи, да они нису довољно научни, јер нам не објашњавају ствар потпуно; но такав прекор био би без основа. Што радови историске школе нису отишли и даље, што нам нису објаснили и правилност која се при историском излагању постанка права јавља, то нити је њихова кривица нити историски задатак. Дух људски иде у стицању знања извесним одмереним кораком а не скоком. Такав један корак у погледу сазнавања природе права учинила је историска школа и са извршењем тог корака она је испунила свој историски задатак.

II

Како се дошло до тога, да се почело говорити о историји права као науци ?

Факт, да је право историски производ и да историска школа није у стању да објасни правилност која у процесу постанка и развијања права избија, од пресудног су значаја по постављено питање.

Непотпуност решења датог радовима историске школе изазива нове по правцу разнолике радове по историји права.

Један део нових радника задовољава се готовим фактом и предузима састављање опште историје права, те да тако створи од историје права науку, која би нам објаснила оно што нам радови историске школе не објаснише.

Код овог дела нових радника можемо разликовати два типа радова : старији и новији.

Старији тип ових радова постао је у Немачкој, за време образовања историске школе.

Још раније, ми смо имали прилику видети, да је главна карактеристика историске школе била та, што је први пут јасно нагласила улогу народа при питању о постанку и развијању права и тиме изнела идеју народности у праву. Што је баш историска школа изнела ту идеју народно-

сти томе је узрок: реакција против већ познатих нам филозофских назора о природи права. Но с друге стране, облик те реакције: изношење идеје народности у праву стојао је нема сумње под утицајем политичког стања тадање Немачке. Под ударцима Наполеона и навалом француског права пробуди се жеља за уједињеним и народним правом.

Народно уједињење остаде још за дуга времена пуклом жељом. Још око 1860 год. налази се један немачки писац, који обузет очајањем, доказује, да је особина германске расе, да се не може ујединити. Но жеља за народним правом била је остварљивија и њој је одговорено од стране историске школе уношењем идеје народности.

Са научног гледишта разлози са којих је историска школа дала израза својој опозицији баш у том облику, били су политичке и привремене природе. С тога није чудо, што су се нашли научари, који су увиђајући природу тих разлога, покушали, да том новом правцу даду научнији правац, тражећи такву историју права која ће обухватити цело човечанство. Такве су захтеве оставили Гролман, Фајербах, Тибо, Хуго.

Из захтева да историја права буде историја права целог човечанства потекоше први, метафизички радови Ганса¹⁾ и Унгера,²⁾ по историји права целог човечанства.

Од тог старијег типа радова спадајућих у ову групу ваља разликовати новије радове, који предузимљу посао склапања једне опште историје права тек у путу експеримента, свођењем данашњих облика правног живота на његове основне и првобитне облике.

Типове оваквих радова налазимо у делима: Бахофена,³⁾ Лебока,⁴⁾ Тајлора,⁵⁾ Бастијана,⁶⁾ Фримена,⁷⁾ Ли-

¹⁾ Gans, Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung. Berlin 4 Bde 1841.

²⁾ Unger, die Ehe in ihrer welthistorischen Entwicklung. Wien 1850.

³⁾ Bachofen, Das Mutterrecht. Stuttgart 1861.

⁴⁾ Luboock, the origin of civilisation. London 1873 и доцније.

⁵⁾ Tylor, the origin of civilisation. London 1873.

⁶⁾ Bastian, Die Rechtsverhältnisse bei verschiedenen Völkern der Erde. Berlin 1872; Allgemeine Grundzüge der Ethnologie 1884.

⁷⁾ Fryman, Comparative politics. London 1873.

перта,¹⁾ Жиро-Телона,²⁾ Мак Ленана,³⁾ Моргана,⁴⁾ Сумнер-Мена,⁵⁾ Тонисена,⁶⁾ и др.

Други део нових радника мисли да реши то стављено питање о правилности које се јавља у процесу стварања и развијања права теориским путем, то јест проналаском закона који његовим постанком и развићем управљају. Такве су врсте радови енглеских писаца, који у опште расправљају психолошка и социолошка питања.⁷⁾ По њима је право психолошка појава којом управљају психолошки закони. Правилност која се према томе јавља у развићу и постанку права даје се објаснити дејством тих закона. Но знатнији су у том погледу радови Поста судије бременског.⁸⁾ Он у низу дела покушава да осуђује оно што он назива природном науком права, тражећи јој нове методе, опредељујући законе по којима право постаје и развија се. У последњем погледу ваља нам приметити да се Постов поглед мењао, али да се у том погледу опажа тенденција да се закони развића права схвате као закони *sui generis*. Пост на послетку покушава као и остали радници на овом пољу, да састави општу историју правног развића, руководећи се при томе законима, за које је претпоставио да управљају постанком и развићем права.

1) Lippert, die Religionen 1881; Geschichte des Priestertums 1884; Geschichte der Familie 1884.

2) Giraud-Teulon, les origines de la famille. Paris 1874.

3) M. Lennan, Primitive marriage. Edinburg. 1871.

4) Morgan, Systems of consanguinity and affinity of the human family. Washington 1871.

5) Maine S. Anoreus law. London 1874. Early history of institutions. London 1875 etc.

6) Thonissen, Etudes sur l'histoire du droit criminal. Paris 1869 etc.

7) в. Зигель, История права. Статя четвертая: история права какъ наука. IV Английская литература. Юридич. Вѣстникъ 1886 No No 5, 6, 7.

8) Post, Einleitung in eine *Naturwissenschaft des Rechts*. Oldenburg 1872; Gesellschaftsgenossenschaft der Urzeit und die Entstehung der Ehe 1875; — Ursprung des Rechts 1876; Die Anfänge des Staats- und Rechtslebens. Ein Beitrag zu einer allgem. vergleichenden Staats- und Rechtsgeschichte 1879; Bausteine für eine allgemeine Rechtswissenschaft auf vergleichend-ethnologischer Basis 1880—1881; Die Grundlage des Rechts. Aufbau einer allgemeinen Rechtswissenschaft auf sociologischer Basis 1884; Einleitung in das Studium der ethnologischen Jurisprudenz 1886; Afrikanische Jurisprudenz. Ethnologisch-juristische Beiträge zur Kenntniss der einheim. Rechte Afrikas 1887.

У том погледу интересантно је то, да се његово најновије дело бави правом само једног дела света, правом Африке. Из тога би се могло извести да је вера Постова у могућност опште историје права ослабила и да специјализираном области изучававања тежи да отклони тешкоће које су му до сад на путу стојале.

Кад би сад хтели да сазнамо општи резултат тих нових истраживања по историји права, то је тај резултат више негативне природе. По свему ономе што је до данас у тим радовима изнето, ми можемо само то са сигурношћу тврдити, да је право независно од воље и продукт извесних закона. Какви су то закони о томе не постоји општа сагласност. При свем том, цео је свет сагласан у томе, да се на основу правилног дејства тих закона може саставити историја постанка и развића права. Па не само то, цео је свет и саставља и ако са жртвовањем оне различности која у ствари постоји између права појединих народа.

Међу тим то је баш оно што се не може одобрити и што образује несавршенство тих радова. Но то није таква мана да би због ње ваљало напустити те радове. Кад би и ти радови узели за објект изучавања не човечанство које је тако огромно и неопредељено већ поједине народе, па на њима, срањујући њихова права са осталим правима у њиховој сличности и различности, изучавали законе постанка и развића права, онда би, нема сумње, и ти радови достигли ону тачност и сигурност резултата којом се одликују историски радови. Таква историја права била би оно, за чим се осетила потреба одмах по свршетку историског задатка историске школе, потреба која је и изазвала поменуте радове; таква би историја била историја права као наука.

На тај начин, непотпуност резултата добијених с једне стране историјом права у обичном смислу, а с друге стране радовима новог правца, изазваше у историји права говор о историји права као науци. Уједно те нам непотпуности показују пут којим се може доћи до историје права као

науке. — Да би се историја права као наука конституисала, нужно је да се уклони владајућа нејасност у појму, задатку и карактеру, и методи њеној. Остаје нам, дакле, да сами видимо

III

Какав је појам и задатак историје права као науке ?

па ћемо после из тога видети и какав јој је карактер, односно, каква јој је метода.

Питање о појму и задатку историје права као науке може се правилно решити само на основу односа између историје права и социологије, односно на основу односа између права и социологије. За то нам је опет нужно да претходно одредимо: шта је социологија и каква јој је задаћа ?

Потреба за социологијом као засебном науком осетила се тек почетком нашег века, под утицајем стапања разних социјалних група (социјализације) у једну целину, друштво.

Тек с почетком нашег века створена је она тесна веза између појединих социјалних група, која дотле није постојала ; она веза која их је, остављајући им засебан живот и задаћу, учинила саставним деловима једне целине, са засебним животом и задатком. Испреплетаност и кошење интереса отуд потичућих повлаче за собом постанак нове науке, науке о друштву или социологије. Нова наука пролази извесне мене док се образовала у облику у коме данас постоји. ¹⁾ У том постоји извесна сличност између социологије и историје права као науке. Тако се и овде почело прво са философирањем, после се почела писати културна историја, која је хтела практичним путем да реши питање о постанку и развићу друштва, док се под ути-

¹⁾ v. Rocholle Philosophie der Geschichte, Göttingen 1876. Flint, La philosophie de l'histoire en France ; la philosophie de l'histoire en Allemagne, Paris 1878. Bärenbach, die Socialwissenschaften, Leipzig 1882. Gumplowicz, Grundriss der Sociologie, Wien 1885.

цајем Контове философије ¹⁾ није почело расправљати питање теориски, што је после дугог лутања у погледу природе социјалних закона и појма развића повело за собом образовању данашње социологије, као науке којој је задатак да изучава друштво и законе који управљају његовим постанком и развићем. ²⁾

Односно закона који управљају развићем друштва данашња социологија учи, да су то закони својствени само социјалним појавама (закони *suī generis*), који су постали прилагођавањем општих закона (в. Гумплович, *Grundriss der Sociologie* стр. 62—70) особитој природи социјалних појава и њиховим захтевима. Даље, данашња социологија сматра за законе развића, делећи их у социјалне законе у строгом смислу т. ј. законе по којима постају и развијају се социјални организми и законе социјално-психичке, т. ј. законе по којима постају и развијају се социјално-психичке појаве: религија, обичај, право, митос, вештине, наука. Поменуте појаве увршћују се у социјално-психичке појаве зато, што су оне резултат дејства и против дејства између друштва и природе људске.

Што се тиче односа, који постоји између та два саставна елемента социјално-психичких појава, то је социјални елеменат првог реда и непроменљив, и психички елеменат другог реда, променљив и индивидуалан. Отуда потичу извесне веома важне последице које нас воде самом појму историје права као науке.

С једне стране, отуда потиче она сличност коју виђамо између социјално-психичких појава, нарочито права, код разних народа. С друге стране, отуда потиче она различност коју означавамо као дух народни.

Изложити ток тог процеса акције и реакције социјалног и психичког елемента међу собом код појединих социјално-психичких појава и показати његове законе то

¹⁾ A. Comte, *Cours de philosophie positive*, 4 éd. Paris 1877 6 vols. Jules Rig, *la philosophie positive par Auguste Comte resumé par* — Paris 1880 2 vols.

²⁾ в. дела De Roberty, *la sociologie*. Paris 1881. Gumplowicz в. op. cit. Gustave Le Bon, *l'homme et les sociétés, leurs origines et leur histoire* — Paris 1881.

је задатак историја тих појединих социјално - психичких појава на основу којих се подиже социологија као наука о друштву и законима његовог развића. Скуп тих специјалних историја образује део историје друштва. За историју права као науку то значи ово: историја права као наука има да води рачуна о сличности и различности да тог права са осталим *социјално* једнако развијеним правима, тражећи објашњења тој сличности и различности у акцији и реакцији социјалног и психичког елемента и тежећи да из те реакције и акције изведе извесне законе, који ће бити закони постанка и развића права.¹⁾ Тек на основу такве историје права могла би се подићи наука о праву, као наука о начину и законима постанка и развића права у опште. Па не само то, историја права, као наука по самом свом појму, мора да тежи томе, да се подигне таква наука; мора да сматра то за своју задаћу, користећи се при решавању резултатима социологије.

Карактер историје права као науке опредељује се њеним односом према социологији и науци о праву. Кад Бјој је социологија помоћно средство, а задаћа да за науку о праву обопшти оно што добије изучавањем појединог права, — онда је она конкретна, синтетичка и генерализирајућа наука. Истине које би таква историја права добила биле би теориске и као такве могле би послужити, као што већ рекосмо, науци о праву и практичним правним дисциплинама. С обзиром на последњу околност таква је историја права припремна и предохрањујућа наука, и то са више разлога него досадања историја права.

Остаје нам још да видимо

¹⁾ в. дефиницију Зигеља (Юридич. вѣстникъ №№ 6 и 7 од год. 1886 горе цитирани чланак стр. 231, који гласи: «Исторія права и государства изучаетъ законы управляющіе измѣненіями во времени общественнаго быта человѣческихъ обществъ, въ которыхъ установилось психическое вліяніе отжившихъ поколѣній на настоящія и будущія. Она есть наука чистая изучающая сами законы безъ всякой мысли объ ихъ примѣненіи въ отличіе отъ всѣхъ другихъ Юридическихъ и политическихъ отраслей знанія, какъ наукъ прикладныхъ»).

IV

Каква је метода историје права као науке ?

Јасно је, да досадања метода не може бити довољна; промена у појму историје права повлачи за собом промену у погледу њене методе.¹⁾ Па каква је метода те нове историје права? На то питање можемо правилно одговорити опет само на основу односа који постоји између историје права као науке и социологије. Претходно, дакле, ваља знати како стоји у погледу методе са социологијом, па тек онда решавати питање о методи историје права као науке.

У том погледу ваља приметити следеће :

Науке се разликују међу собом само по методама за проматрање и изучавање објеката.

Логичне су методе једнаке за све науке. Објективних метода имамо четири: интуицију, обсервацију, експериментацију, дескрипцију. Међу собом те се методе не искључују, али има објеката код којих је једна од тих метода преимућствено могућа. Према томе деле се науке у интуитивне или аксиоматичне, чисто обсервативне, експерименталне и дескриптивне. У ову последњу групу наука спадају биологија и социологија, са свима од њих изведеним наукама. То отуда долази, што се дескрипција као метода примењује преимућствено код појава комплицираних и то у толико више, у колико је потребнији релативно већи број проматрања, у колико је већа потреба разликовања и класифицирања а у колико је мање могућ експеримент. Све то сучиће се у највећој мери код социјалних појава и за то је дескрипција преимућствено социјална метода. Дескрипција као метода састоји се у скупљању, описивању дотичних појава, дефиницији и класификацији њиховој по

¹⁾ в. по овом питању De Roberty op. cit. Ковалевски, Историјско сравнителни методъ въ юриспруденцији и приѣмъ из ученихъ исторiй права. Москва.

Сергѣевичъ, Лекцији и ислѣдованiя по исторiи русскаго права. С. Петербургъ 1883

Усличности и различности, односно по њиховој међусобној вези и условљености.

Узмемо ли сад у обзир однос историје права као науке према социологији то онда излази, да је метода историје права као науке она иста која и за социологију и према томе, да историју права као науку с обзиром на њену методу можемо уврстити у дескриптивне науке. Садржина дескрипције, као методе историје права као науке, јавна се у главном садржини њеној у социологији. Разлика је само у погледу класифицирања. У историји права бива класифицирање по међусобној условљености социјалних стања и међусобној условљености правних појава. Размак времена у коме такво једно социјално стање изазове другу врсту правних појава називамо периодом у развићу дотичног права. У смени тих сменом социјалних стања условљених периода гледа се историја дотичног права. У тачном поклапању периода социјалног развића сва периодама правног развића огледа се вештина дотичног историчара. Социјално развиће корача напред а за њим сљедује правно развиће. Промењене социјалне прилике већ су одавно почеле стварати нов обичај, морал, право по коме постојеће право, обичај и морал излазе као преживели. У таквом случају историчар треба да употреби сву своју вештину те да зна, где ће класифицирати појаве новог обичаја, морала, права, па да се не побрка у периодизацији дотичног права. Све то моћи ће учинити на основу међусобне условљености самих правних појава. Тек на основу тако свршеног посла може историја права приступити остварењу задатка који јој као науци припада.

Дескриптивна метода историје права као науке није без претходника у историји права. Њени су претходници чисто описне методе старих писаца, историска (хронолошко-критична) метода Савињија, упоредна метода Поста, Фриманова. По својој особини да класифицира и периодизира правне појаве, с једне стране по условљености социјалних стања, с друге стране, по условљености самих правних појава, могла би се ова метода назвати и упо-

редно-историском методом. Методе познате под именом критичне методе, методе попуњавајуће недостатак непосредних правних факата: изучавањем преживелих правних остатака и облика, путем закључивања о посебном према општем карактеру права, према економним приликама, значају и историји речи, према остатцима очуваним у народним умотворинама (нарочито у пословицама), према остацима материјалног живота, — јесу, као што изгледа, само један део дескриптивне методе, део коме је задатак прикупљање нужних правних факата.

Завршујући нашу расправу о историји права као науци, да видимо у каквом се стању налази историја права код Словена.

У том погледу имамо приметити у опште, да се историја права у данашњем смислу јавља код Словена тек у наше доба. Но то не значи, да до нашег доба није било никаквих радова по историји слов. права¹⁾. Таквих је радова било. Тако код Пољака видимо где год. 1568 излази дело Мартина Кромера, *Polonia sive de situ, populis, moribus, magistratibus et republica regni Poloniae, libri duo.* —

После њега долазе дела Хвалковског, Харткноха, Екрметуског, Шпарпера. Код Чеха видимо где год. 1581 излази историски преглед ческог права од Коцинуса де Коцинето уз књигу Бодина «*Nove distributis juris universi.*» Странски, Голдаст, Шамболен Просковски, Јордан, Добнер, такође су од значаја. У Русији отпочињу се неки припремни радови тек са другом половином XVIII в. Код нас нема ни помена о каквим радовима по историји српског права.

Тек са почетком нашег века појављују се готово једновремено позната дела Рајца, Еверса, Лаћеровског. Особина овог последњег дела та је, што је оно учинило један корак даље но што је учинила историска школа. Оно је покушало да изложи права словенске расе. Научна вредност тог дела мања је но што се обично мисли, али је

¹⁾ в. Зигел, чланак цитиран у примедби 3-а) VI—VIII стр. 504—513.

Уопет за то његов значај веома велики. Оно има за историју слов. права онај исти велики значај који имају Шафарикове старожитности за остале гране славистике. Оно је прво покренуло на рад око стварања истор. словенског права, а својим погрешкама определило карактер новог рада. Данас се сматра за главни задатак у овој грани словенистике: састав добрих научно обрађених историја права појединих словенских народа. Познати радови Бандкија и Хубе-а, Јиречка, Сергјевича, Владимирски-Буданова, Леонтовича, Самоквасова спадају већ у ту нову врсту радова по историји словенског права.

С тим је и код Словена историја права ударила здравим колосеком. Но да би тај правац био још плоднији, да би се избегле оне мане које су починили историски радови тог рода на западу, нужно је било, да пречистимо питање о томе, шта је управо историја права и шта јој је задатак. И то је практичан разлог за постанак ове расправе. Историја сваког појединог словенског права не треба да остане историјом права у обичном смислу, већ треба да тежи да постане науком. Свака од њих не треба да нам покаже само сличност и различност између појединих права, већ треба да нам и објасни ту сличност и различност. Тек на основу таквих историја појединих словенских права могла би се подићи историја словенске расе, као дела опште историје права, из које би с временом поникле науке о праву и законима његовог развића.

БОГИШИЋЕВ

„ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК ЗА КЊАЗЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ“

(НАСТАВАК)

I

После оригиналнога *назива*, што, код овога законика, највише пада у очи иоле школованом правнику, то је *система* његова или логички распоред материје, која је у њему изложена.

Римско право, тај «написани разум.» како се оно, у средњем веку, претерано¹⁾ називало, благодарећи свом светско-историјском значењу,²⁾ — заплавило је, као што се зна, посебна приватна права свих данашњих образованих јевропских народа у толикој мери, да су данашњи грађански законици, нарочито у претежним деловима својим, у имовноправним установама, готово потпуне репродукције истих установа римског приватног права. Ово нарочито важи за ова три од садањих најстарија грађан. законика : *ипуски* (Das allgemeine Landrecht für die Preussischen Staaten, 1794), *францески* (le Code civil, 1804), и, *аустријски* (Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der oesterr. Monarchie, 1811.)³⁾

1) Претерано за то, што се римско право сматрало као апсолутно, за све народе *угодно* право. Апсолутног права нема, а не може га ни бити. «Свако развиће општих човечанских идеја у религији, наравствености, вештини, науци врши се у појединим народима, те с тога свуда добија свој особени национални отисак. То ни код права другаче не може бити. У сваком народу развија се друштвени живот у наравствености и саобраћају према његовом особеном националнети, и по томе различно се израђују и назори о правном поретку живота у сваког народа, који одговара националном праву његовог духовног и наравственог живота. Према томе, право сваког народа мора имати свој *особени национални карактер*, и, шта више, даваће махом управу најјаснију слику о духовном и социјалном стању тога народа. Идеја о каквом апстрактном, јединственом светском праву и држави стоји у опречи с антрополошком организацијом људског рода. Али ипак *јединство правне идеје* због тога не пропада, као год што ни јединство људског *бића* не пропада у разноликости раса. Границе и сродство раса и народа, које се огледа у њиховом језику и народности, понавља се и у правима. Има узких и ширих кругова сродних права, а у свима је опет општа правна идеја полазна тачка и сила која гони и креће.» Bruns, Geschichte u. Quellen des röm. Rechts § 1., у «Encyclopedie der Rechtswissenschaft von Holtzendorff.»

2) О овоме види : Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts, V. Auflage, 1882. § 6. трећу алинеу и примедбу 5., и Bruns, Geschichte etc., § 3. —

3) Ево шта вели Виндшајд (cit. op. § 6.) за све посебне немачке грађ. законике «...ови законици, који су га (т. ј. пандектно право, а то је опште немачко приватно право које се образовало из ова три права : римско, канонско и домаће — немачко) заступили, имају за свој *битни основ римско право*..... тако, да како коректно разумевање ових законика, тако и могућност њихове поправке *битно прегледавају те мењно знање римског права*»..... — А Порталис, чувени францески правник, један од четири члана комисије, која је садањи францески грађански законик израдила у пројекту, рекао је, у Академији законодавства, о истом законнику ово : «Ако би проучавали само овај нови грађ. законик ипак га нећете знати. Философи и правници римски још су учитељи рода људског. С богатим материјалом, који су нам они оставили, саградиле смо један део зграде нашег националног законодавства. Рим беше оружјем покорио Јевропу, али, законима својим он ју је цивилизовао!» А опет, сви данашњи коментатори франц. законика листом доказују : да је све облигационо право репродукција дела славног фран. правника Потје-а «Traité des obligations,» а оно опет ништа друго до обрада римског облигач. права.

Моћан утицај римског приватног права на израду споменутих грађанских законика огледа се не само у *садржини* њиховој већ и у *системама* њиховим. Система Јустинијанових Институција служила је за углед системата тих законика.

У системи Институција истакнута су три главна момента: *лице, ствар и тужба* (Omne autem jus, quo utimur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. § 12 Inst. de jure naturali, gentium et civili, liber I titulus II). И на основу том цео материјал у Институцијама распоређен је у *четири књиге*, свака књига на *главе* (titulus-e) а свака глава на §§.¹⁾

Ево потпуног распореда материјала у Институцијама:

Књига прва. Titulus I о правди и праву. — Tit. II о природном праву, jus gentium-у и грађанском праву. — Tit. III о личним правима (de jure personarum). — Tit. IV о урођеницима (de ingenuis). — Tit. V о ослобођеницима (de libertinis). — Tit. VI Који не могу ослобођавати робове и из којих узрока. — Tit. VII о укидању закона Fusia Canina. — Tit. VIII о онима који не стоје ни под каквом влашћу и о онима који стоје под туђом влашћу (sui vel alieni juris). — Tit. IX о очинској власти. — Tit. X о браку. — Tit. XI о усвојењима. — Tit. XII каквим начинима престаје очинска власт. — Tit. XIII о тоторствима. — Tit. XIV који могу тестаментом дати тоторе. — Tit. XV о законском тоторству агната. — Tit. XVI о умањењу способности (de capitis deminutione). — Tit. XVII о законском тоторству патрона. — Tit. XVIII о законском тоторству предака. — Tit. XIX о фидуциарном тоторству. — Tit. XX о тотору Ацилијевом и о ономе које се поставља по закону Julia и Titia. — Tit. XXI о ауторизацији тотора (de auctoritate tutorum). — Tit. XXII како престаје тоторство. — Tit. XXIII о старатељима. — Tit. XXIV о кауцији тотора и старатеља. — Tit. XXV о извињењима тотора и стара-

¹⁾ Читај Гершићев „Систем римског приватног права“ § 10.

теља. — Tit. XXVI о подозривим туторима и старатељима.

Књига друга. Titulus I о деоби ствари. — Tit. II о телесним и нетелесним стварима. — Tit. III о службено-стима. — Tit. IV о плодуживању. — Tit. V о употреби и становању. — Tit. VI о узкапијама и дуготрајним државинама. — Tit. VII о поклонима. — Tit. VIII о онима који могу или не могу отуђивати. — Tit. IX којим се лицима стиче. — Tit. X о формалностима тестаментa (de testamentis ordinandis). — Tit. XI о војничком тестаменту. — Tit. XII којима није допуштено градити тестамент. — Tit. XIII о искључивању деце из наследства (de exheredatione liberorum). — Tit. XIV о наименовању наследника. — Tit. XV о редовној супституцији (de vulgari substitutione). Tit. XVI о пупиларној супституцији (de pupillari substitutione). — Tit. XVII како се обеснажавају тестаменти. — Tit. XVIII о инофициозном тестаменту (de inofficioso testamento). — Tit. XIX о особини (квалитету) и разлици последника. — Tit. XX о легатима. — Tit. XXI о опозивању (ревокацији) и translацији легата (de ademptione et translatione legatorum). — Tit. XXII о закону Фалсидиа. — Tit. XXIII о фидеикомисним наследствима. — Tit. XXIV о појединим стварма које су као фидеикомис остављене. — Tit. XXV о кодицилима.

Књига трећа. — Titulus I о наследствима без тестаментa (de hereditatibus quae ab intestato deferentur). — Tit. II о законском наслеђивању агната (de legitima agnatorum successione) — Tit. III de senatus consulto Tertuliano. — Tit. IV de senatusconsulto Orphitiano. — Tit. V, VI о наслеђивању когната (de successione cognatorum). Tit. VII VIII о наслеђивању ослобођеника (de successione libertorum). — Tit. IX о преторском наслеђу (de bonorum possessionibus — о државинама добарâ). — Tit. X о стицању адрогацијом. — Tit. XI о ономе коме се досуђују добра ради одржања ослобођења (робова) (de eo cui libertatis causa bona addicuntur). — Tit. XII о сукцесијама које су поништене или усљед продаје имања или на ос-

нову сенатусконсултуса Клаудијевог. — Tit. XIII о обвезама (de obligationibus). — Tit. XIV како се обвеза уговара стварју (re). — Tit. XV о вербалним обвезама. — Tit. XVI о саповериоцима и садужницима (de duobus reis stipulandi et promittendi). — Tit. XVII о стипулацији робовâ. — Tit. XVIII о деоби стипулација. — Tit. XIX о стипулацијама које не вреде (de inutilibus stipulationibus). — Tit. XX о јемцима (de fideiuroribus). — Tit. XXI о писменим (литералним) обвезама. — Tit. XXII о консесуалним обвезама (de consensu obligatione). — Tit. XXIII о куповини и продаји. — Tit. XXIV о најму (de locatione et conductione). — Tit. XXV о друштву (ортаклуку). — Tit. XXVI о пуномоћству (de mandato). — Tit. XXVII о обвезама из као = уговора (de obligationibus quasi ex contractu). — Tit. XXVIII средством којих лица стичемо обвезу. — Tit. XXIX каквим начином престаје обвеза.

Књига четврта. — Titulus I о обвезама које постају из престаја (ex delicto) или недопуштеног дела. Tit. II о отмици (de bonis vi raptis). — Tit. III о закону (de lege) Aquilia. — Tit. IV о увредама (de injuriis). — Tit. V. о обвезама које истичу из као = престаја (quasi ex delicto). — Tit. VI о обвезама које су уговорила лица која стоје под туђом влашћу (quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicitur). — Tit. VIII de noxalibus actionibus. — Tit. IX о штети коју је причинила четвороножна животиња (Si quadrupes pauperiem fecisse dicitur). — Tit. X о онима преко којих можемо тужбе подизати (de iis per quos agere possumus). — Tit. XI о кауцијама (de satisfactionibus). — Tit. XII о вечитим или привременим тужбама, и о онима које прелазе на наследнике и противу њих (de perpetuis et temporalibus actionibus, et quae ad heredes vel in heredes traeseunt). — Tit. XIII о екцепцијама. — Tit. XIV о интердиктима. — Tit. XV о казни дрских парничара (de poena temere litigantium). — Tit. XVII о дужности судије (de officio iudicis). — Tit. XVIII о јавним оптужбама.

А сад да разгледамо и системе *францеског и аустриског* грађ. законика.¹⁾

Францески грађански законик подељен је на: *увод* (titre préliminaire), у коме се говори: «*о публикацији, о дејствима и о примени закона у опште*» (чланови 1—6) и *три књиге* (livres); свака књига дели се на *одељке* (titres), сваки одељак (сем III I књ.) на *главе* (chapitres); погдекоја глава на *одсеке* (sections); а погдекоји одсек на § нумерисане римским бројевима. Ми ћемо обележити наслове само главнијих раздела:

Прва књига. — О лицима. — *Одељак I* о уживању и лишавању грађанских (приватних) права — (ма две главе) (чл. 7—33). — *Одељак II* о актима о грађ. правном положају (рођење, венчање и смрт) (има 6 глава) (чл. 34—101) — *Одељак III* о домицилу (чл. 102—111). — *Одељак IV* о осутнима и несталима. (Има 4 главе) (чл. 112—143). — *Одељак V* о браку (има 8 глава) (чл. 144—228). — *Одељак VI* о разводу (има 5 гл.) (чл. 229—311). — *Одељак VII* о патернитету²⁾ (очинству) и филијацији (чедништву). (има 2 главе). (чл. 312—342). — *Одељак VIII* о усвојењу (адопцији) и услужном тоторству. (има 2 главе) (чл. 343—370). — *Одељак IX* о очинској власти (чл. 371—387). — *Одељак X* о малолетству, о тоторству и о еманципацији (оглашавању малолетног за пунолетног) (има 3 главе) (чл. 388—487). — *Одељак XI* о пунолетству, о старатељству над душевно немоћним (интердикција) и над расипницима (има 3 главе) (чл. 488—515). —

¹⁾ Сва је прилика, да ће нам се замерити, што се упуштамо у излагање система ових законика. Али ево поглавито зашто ми то чинимо. У Србији је, на жалост, врло незнатан број правника који знају стране језике, те да би могли сами собом прочитати и системе и садржине барем бољих јевропских законика; а то им је свакако нужно, не само ради усавршавања у правном образовању свом, него и ради тога, да би могли у што већем броју учествовати у оцени прераде српског грађ. законика, која се потреба, с дан на дан, све јаче осећа и тражи. А нарочито им је потребно да знају систему и садржину аустр. грађ. зак. још и ради тачнијег и потпунијег разумевања српског грађ. законика, који је, као што се зна, само скраћен извод (§§ 950) аустр. грађ. законика (§§ 1502).

²⁾ Члан 340 Франц. грађ. зак. гласи: Истраживање патернитета забрањује се. Услучају отмице, кад се доба отмице полудара с добом зачећа, отмицар може, на захтев интересованих странака, оглашен бити за оца детињег.³⁾ — Овај члан послужило је за углед редакцији садањег § 130 нашег. грађ. зак.

Друга књига : о добрима и о разним модификацијама својине. — Одељак I о разлици добара (на непокретности и покретности; на јавна и приватна) (има 3 главе) чл. 516 — 543. — Одељак II о својини (и праву прираштаја) (има 2 главе) чл. 544—577. — Одељак III о плодоуживању, употреби и становању (има 2 главе) чл. 578—636. — Одељак IV о службеностима или услугама непокретности (има 3 гл.) чл. 637—710. —

Трећа књига. *О разним начинима којима се стиче својина.* — Опште одредбе. чл. 711—717. — Одељак I о наследствима (има 9 глава) чл. 718—892. — Одељак II о поклонима међу живима и о тестаментима. (има 9. глава). чл. 893—1100. — Одељак III о уговорима или конвенционалним обвезама у опште. — Распоред овога одељка је диван, те је због тога вредно да га у целости изложимо :

Глава I о претходним одредбама (чл. 1101—1107).

« II о битним захтевима за важност уговора.

Одсек I о саизвољењу (пристанку) (чл. 1109—1122).

« II о способности уговорника (чл. 1123—1125).

« III о предмету и садржини уговора (чл. 1129—1130).

« IV о основи (causa) (чл. 1131—1133).

Глава III о дејству обвеза.

Одсек I опште одредбе (чл. 1134—1135).

« II о обвези давања (чл. 1136—1141).

« III о обвези чињења или нечињења (чл. 1142—1145).

« IV о накнади штете због неизвршења обвезе (чл. 1146—1155).

« V о тумачењу уговора. (чл. 1159—1164).

« VI о дејству уговора према трећима (чл. 1195 до 1167).

Глава IV о разним врстама обвеза.

Одсек I о условним обвезама.

§ I о услову уопште и о разним врстама његовим. (чл. 1168—1180).

§ II о одлажућем (суспензивном) услову (чл. 1181—1182).

§ III о раскидном (резолутивном) услову (чл. 1183—1184)

Одсек II о обвезама с роком (чл. 1185—1188).

« III о алтернативним обвезама (чл. 1189—1196).

« VI о солидарним обвезама.

§ I о солидарности међу повериоцима (чл. 1197—1219).

§ II « « дужницима (чл. 1200—1216).

Одсек V о дељивим и недељивим обвезама (чл. 1217 до 1219).

§ I о дејствима дељиве обвезе (чл. 1220—1221).

§ II « « недељиве « (чл. 1221—1225).

Одсек VI о обвезама с казним углавцима (чл. 1226 до 1233).

Глава V о престанку обвеза чл. 1234.

Одсек I о исплати (извршењу).

§ I о исплати у опште (чл. 1235—1248).

§ II « « са суброгацијом (чл. 1249—1252).

§ III о урачунавању (импутацији) исплата (чл. 1253 до 1256).

§ IV о понудама исплате и о полагању у судске руке (консињацији) (чл. 1257—1264).

§ V о уступењу добара поверитељима (чл. 1265 до 1270).

Одсек II о пренову (новацији) (чл. 1271—1281).

« III о отпуштању дуга (чл. 1272—1288).

« IV о пребијању (компензацији) (чл. 1289—1299).

« V о сливању тражбине и обвезе (конфузија) (чл. 1300—1301).

« VI о пропасти дужне ствари (чл. 1302—1303).

« VII о тужбама за поништај (нулитет) или за раскид (ресизију) уговора (чл. 1304—1314).

Глава VI о доказу обвеза и о доказу исплате (члан 1315 и 1416).

Одсек I о писменом доказу.

§ I о јавној исправи (чл. 1317—1321).

§ II о приватној исправи (чл. 1322—1332).

§ III о рабошима чл. 1333.

§ IV о преписима исправа (чл. 1334—1336).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

§ V о исправама којима се признају или потврђују обвезе (чл. 1137—1340).

Одсек II о доказу са сведоцима (сведоџба) (члан 1341 до 1348).¹⁾

« III о претпоставкама чл. 1349.

§ I о законским претпоставкама (чл. 1350—1352).

§ II о претпоставкама које нису законом постављене чл. 1353.

Одсек IV о признању (чл. 1354—1356).

« V о заклетви чл. 1357.

§ I о главној заклетви (чл. 1358—1365).

§ II о допуној заклетви (чл. 1366—1369).

Одељак IV. — О обвезама које постају без уговора чл. 1370. — Глава I о као-уговорима (чл. 1371—1381). — Глава II о преступима и као-преступима чл. 1382—1386.

Одељак V. — О брачним уговорима и узајамним правима супружника. — Глава I опште одредбе (чл. 1387 до 1398). — Глава II о системи заједнице добара (законска и уговорна заједница) (чл. 1399—1539). — Глава III о мразној системи (чл. 1540—1581).

Одељак VI о продаји (има 8 гл.) (чл. 1582—1701). — Одељак VII о промени (чл. 1702—1707). — Одељак VIII о најму. — Глава I опште одредбе чл. 1708—1712). — Глава II о најму ствари (кирија и закуп) (чл. 1713—1778. — Глава III о најму службе и радње (индустрије) (чл. 1779—1799). — Глава IV о закупу стоке (le bail à cheptel) (под кесим, на наполицу, на изор и т. д.) (чл. 1800—1831). — Одељак IX о ортаклуку (друштву). (Има 4 главе) (чл. 1832—1873). — Одељак X о позајму чл. 1874. — Глава I о послузи или наручи (чл. 1875—1891). — Глава II о позајму потрошних ствари или простом зајму, (чл. 1892—1904). — Глава III о зајму с интересом (чл. 1905—1914). — Одељак XI о остави и секвестру. — Глава I о остави у опште и њеним врстама

¹⁾ Сва правила из ових 8 чланака о сведоџби прешла су, законом од 8. Марта, 1881. (36. 36. стр. 245.), у наш законик о поступку судском у грађ. парницама, (§§. 245, 243, 243. а, 243, 6, 244, 244. а, 245 и 245 а). —

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

(чл. 1915—1916). — Глава II о остави (вољној и у нужди) (чл. 1917—1954). — Глава III о секвестру (уговорном и судском) (чл. 1955—1963). — Одељак XII о уговорима на срећу (чл. 1964). — Глава I о игри и опклади (чл. 1965—1967). — Глава II о заживотној ренти (чл. 1968—1983). — Одељак XIII о пуномоћству (чл. 1984—2002). Одељак XIV о јемству (уговорном, законском и судском) има 4 главе (чл. 2011—2043). — Одељак XV о притвору дужника (de la contrainte par corps en matière civile) (чл. 2059—2070), (укинут је законом од 22 Јула 1867.). — Одељак XVII о залогу (du nantissement) (чл. 2071—2072). — Глава I о ручној залози (le gage) (чл. 2073—2084). — Глава II о подлогу или реуму (l' antichrèse) (чл. 2085—2091). — Одељак XVIII о привилегијама и хипотекама (уговорним, законским и судским). (има 10 глава) (чл. 2092—2203). Одељак XIX о принудној продаји дужникових добара и о реду намиривања поверилаца (чл. 2204 до 2218). — Одељак XX о застарелости. — Глава I опште одредбе (чл. 2219—2227). — Глава II о државини (чл. 2228 до 2235). — Глава III о узроцима који спречавају застарелост (чл. 2236—2241). — Глава IV о узроцима који прекидају или одлажу ток застарелости (има два одсека) (чл. 2242—2259). — Глава V о року застарелости (30, 20 и 10 година; а има их и краћих) (чл. 2260—2281).

Система аустриског грађанског законика. — Аустријски законик овако је распоређен :

Увод. — о грађанским законима у опште. (§ § 1—14) — (Одељка Б. «основне црте правде и правце у грађ. законима» у уводу општег грађ. законика — нема у аустријском законнику).

Прва чест. О личним правима. — Глава I о правима која се тичу личних особина и одношаја (§ § 15—43). — Глава II о брачном праву (§ § 44—136). — Глава III о правима између родитеља и деце (§ § 137—186). — Глава IV о туторствима и старатељствима (§ § 187—284).

Друга чест. О праву на ствари (von dem Sachen-Rechte). — О стварима и њиховој правној деоби (§ § 285—308).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Први одсек права на ствари : о стварним правима (von den dinglichen Rechten). — Глава I о државини (§§ 309 до 352). — Глава II о својини (§§ 353—379). — Глава III о прибављању својине окупацијом.¹⁾ (§§ 380—403). — Глава IV о прибављању својине прираштајем (§§ 404—422). — Глава V о прибављању својине предајом (§§ 423—466). — Глава VI о заложном праву (§§ 467—471). — Глава VIII о наследном праву (§§ 531—551). — Глава IX о изјави последње воље у опште и о тестаментима на по се (§§ 552—603). — Глава X о суиститутима и фидејкомисима²⁾ (§§ 604 до 645). Глава XI о легатима (испорукама)³⁾ (§§ 647—694). — Глава XII о ограничењима и опозивању последње воље (§§ 695—726). — Глава XIII о законском реду наслеђа⁴⁾ (§§ 727—776). — Глава XIV о законском делу наслеђа и о урачунавању у закону и наследни део⁵⁾ (§§ 767—796). — Глава XV о заузимању наследства у државину (§§ 797 до 824). — и Глава XVI о заједници својине и других стварних права (§§ 825—858).

Други одсек. О личним правима на ствари. — Глава XVII о уговорима у опште (§§ 859—937). — Глава XVIII о поклонима (§§ 938—956). — Глава XIX о остави (§§ 957 до 970). — Глава XX о послузи или наручи (§§ 971—982). — Глава XXI о зајму (§§ 983—1101). — Глава XXII о пуномоћству и другим врстама деловодства (§§ 1002—1044). — Глава XXIII о промени (§§ 1045—1053). — Глава XXIV о куповини и продаји (§§ 1054—1089). — Глава XXV о закупу, о наследном закупу, и о наследној дајбини (§§ 1090 до 1150). — Глава XXVI о уговорима и о услугама за наgradu (§§ 1151—1174). — Глава XXVII о уговору о заједници добара (§§ 1175—1216). — Глава XXVIII о брачним уговорима (§§ 1217—1266). — Глава XXIX о уговорима на срећу (§§ 1267—1292). и Глава XXX о праву накнаде штете (§§ 1293—1241). — И,

¹⁾ Наслов IV главе I чести нашег грађ. зак. је, дакле, непотпун.

²⁾ Види §§ 461—468 нашег грађ. зак.

³⁾ Види §§ 469—473   "   "   "

⁴⁾ Види §§ 395—423   "   "   "

⁵⁾ Види §§ 477, 500 и 501   "   "

Трећа чест. — **О заједничким одредбама за лична и стварна права.** — Глава I о утврђивању права и обвеза. (§ § 1342—1374). Глава II о преиначењу права и обвеза. (§ § 1375—1410). — Глава III о престанку права и обвеза. (§. §. 1411—1450.); и, — Глава IV о застарелости и одржају (von der Verjährung und Ersitzung) §§ 1451—1502) —

Кад се сад испореде системе франц. и аустр. грађан. законика са системом институција уочиће се само та главна разлика: што у онима није, као у овој, обухваћен и *грађански процес*;¹⁾ али што је најкарактерније, и оне излажу *наследно право* у одељку стварних права; дакле, и оне представљају наследство поглавито као *начин прибављања* својине. А аустриски законик још се више приближује институцијама тиме, што и он подводи *тражбено* (облигационо) право под појам *бестелесне ствари*.²⁾ —

Но, насупрот овој старијој системи, при крају прошлога и у почетку овога века, када су правници историске школе, са гласним Савињијем на челу, почели с дубљим критичким погледом обрађивати римско право —

¹⁾ О грађанском процесу данас постоји свуда нарочити законик.

²⁾ Кад се не би бојали, да опширношћу овога чланка на зло не употребимо гостопримство овог цењеног листа, ми би критички пропратили све три системе посебце: а нарочито би било корисно за наше правнике, да им се изнесе критика системе аустр. грађ. законика, и то *поглавито* из ова два разлога: 1. што је то уједно и система нашег грађ. законика; а, колико је нама познато, до сада још није у нашој правној литератури то питање ни покретано; и 2. и нарочито, што односно прерале нашег грађ. законика, избија на среду и такво мишљење: да треба изнова просто речимце *превести* аустр. законик (?), — мишљење, које је скроз погрешно и израз оскудне сваког критичког правног знања. Али, кад то не можемо сада учинити, ми ћемо гледати да то, ускоро, у засебном чланку учинимо. За сада ћемо се ограничити само на то, да покажемо *основну махну* системе аустр. (и нашег) грађ. законика. У време израде аустр. грађ. законика, *теорија природних права* била је у свом највећем јеку. Остављајући на страну погрешну основу њену: да има неког апсолутног (умног) права које треба за сва времена и за све народе подједнако да важи, — она је полазила од *човека* и његове *личности*, па је све приватно право излагала као *скупи субјективних овлашћења* и поређивала их око личности човекове. Отуда ова *дефициција* аустр. законика (§ 1) «Скуп закона, који одређују *приватна* права и дужности грађана државе међу собом, саставља грађанско право у истој» — дакле грађ. законик није *објективно приватно право* тј. скуп објективно — правних правила, система имовно-правних и породично-правних установа, него — скуп *субјективних* приватних права. А наш § 2 има још и ту махну, што не казује, да је у њему реч само о *приватним* правима.

развијена је у науци приватнога права сасвим нова рационалнија система његова, које се, данас, готово све пандектисте у Немачкој придржавају.

А та сувремена научна система овако је образложена :

Приватном праву, као скупу правних правила, уопште је тај циљ и задатак : да регулише оне правне одношаје у које појединац, као приватно лице, долази у животу с другим људма такође као с приватним личностима. Ти одношаји и додире приватног живота човековог јесу дакле она грађа или материјал, који приватно право треба да среди и да уреди. Но, ти одношаји су уједно и земљиште из кога, тако рећи, органски поничу сва правна правила, јер, сваки животни одношај с постанком својим носи већ у себи и оно правно правило, које треба да га нормира.

Према овоме, излагање приватно правних правила мора неопходно имати за своју *основу* саме те животне одношаје које она нормирају. А како опет, сви ти приватно-правни одношаји стоје међу собом у тесној унутарњој вези ; јер се кроз већи или мањи број правних одношаја провлачи, као оно црвен конач у платну, једно и исто основно начело, које свима њима влада, — онда такве тесне органске везе, сасвим конзеквентно, мора бити и у самим правним правилима. И тако, у безброју појединих приватно-правних одношаја видимо веће или мање снопове или органске једине, а у приватно-правних правила веће или мање скупове, који одговарају оним органским јединицама прив. правних одношаја. Свака така органска јединица прив. правних одношаја и скуп њој одговарајућих правних правила назива се *правном установом* (нпр. својина, службеност, застарелост, и т.п.)

Према свему овоме јасно је : да система приватнога права треба да се заснива на системи прив. правних одношаја, дакле, да је *објективна* ; те по томе : да је приватно право система приватно-правних правила или *система приватно-правних усанова* ; а никако не система субјективних приватних или грађанских права̂.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Све приватно-правне установе своде се у ове три главне групе: *имовно право* (које обухвата *стварна* и *тражбена права*), *породично право* (које обухвата и *установе туторства* и *старатељства*, као допуне и поширења породичног живота), и, *наследно право*, (које се јавља као продужење породице и имања). Отуда у данашњој научној системи приватног права и *тих три главних посебних одељака*. А пред њима стоји *општи део* у коме се излажу *општи појмови* и одредбе које се односе на све оно што је опште заједничко свима или бар претежном броју правних одношаја, и које преставаљају тако рећи атмосферу, у којој се све поједине правне установе крећу. У том општем делу говори се I о *постанку, примени, тумачењу и престанку објективних правних правила или грађанских законика*; II о *лицима* као подметима и нужној претпоставци сваког правног одношаја; III о *стварима и радњама*, као предметима права; IV о *субјективним приватним правима* у вези с *постанком и престанком правних одношаја* и с *прибављањем и губитком права*; и V о *заштити* приватних правних одношаја и права.

Утицај те научне системе приватнога права огледа се и у новијим кодификацијама његовим, у изради новијих грађанских законика. У потврду тога изложићемо *систему саксонског грађанског законика* (1863—1865) који се највише приближује научној системи.

(НАСТАВИКЕ СЕ)

Анд. Борђевић

КОЈИ ЈОШ § ТРЕБА ДА ПОСТОЈИ У НАШЕМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ

Борба око ослобођења људства од робовања готово је свршена. Трговина са људима као са робљем забрањена је у законима свију цивилизованих држава. Тек у не-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ким, још довољно непознатим крајевима Африке, појављује се ова гадна трговина, но и ту ће је скоро нестати. Законодавци цивилизованих држава изrekli су начело, да се сваки човек сматра као лице, а не као ствар. И наш законодавац у § 17 грађ. законика изрекао је начело: «Сваки човек сматра се за лице и као такво има природна себи својствена права;» а одма за тим у § 18 казује: «Ропства у овој земљи нема, то јест нико не може човека у такој власти имати, да с њим произвољно као са стварима поступати и располагати може.» Да би се ово начело нечим ујемчило, законодавци прописали су у кривичним законикима казне за оне, који би поступали противу ових начела. И заиста, свуда где је год цивилизаторска рука данашњих држава допрла, престала је трговина с робљем, престало се поступати са људима као са стварима.

Али таман су законодавци успели да униште трговање са робљем, а оно се појавила нека нова врста трговине са човеком. Ова нова врста трговине са човеком разликује се у неколико од оног старог трговања са робљем, али се она према правним појмовима и људским осећајима не може другче посматрати, већ као трговина са човеком. Човек, као предмет ове трговине, не постаје по самом обичајном праву једном за свагда ствар којом господар по вољи располаже, као што је то у старом трговању са робљем, већ постаје предмет трговања само за неко извесно време, обично дотле, док трговац може из те ствари извадити свој уложени капитал са коришћу, и докле лице, као предмет трговине, не изгуби своју вредност. Новији законодавци увидели су ово и покушали су да и ову врсту трговине са човеком угуше. При изучавању ове ствари дошли су до закључка да трговање са човеком и даље постоји, само што је оно узело са свим нов облик, тако да се са постојећим гарантијама у крив. закону не може сузбити ова нова врста трговине, јер у тој трговини лице истина постаје предмет трговине, али не постаје роб у оном смислу како је то било у старом трговању са човеком. Осим тога, у старом трговању са

робљем, предметом трговине могло је постати свако лице, а у новом трговању постајала су само извесна лица предметом трговања. Законодавци да би овај нов облик трговине са човеком угушили, морали су прописати нова јемства у кривичним законима, те да одрже у важности оно у праву усвојено начело: да се са човеком не сме поступати као са стварима.

Нова врста трговања са човеком има за предмет само извесна лица, а то је женскиње. Трговање т. ј. куповина и продаја женских отело је толико маха, да су законодавци морали у кривичном закону поставити гарантију за одбрану личне слободе човечије. За то су законодавци уврстили у крив. законик одредбу: Ко у ма каквој цели прода или купи женску, ма то било и са њеним пристанком, да се казни затвором.

Наш законодавац није уврстио у кривични закон ову гарантију. За то се код нас тргује са женским, купују их и и продају несавесни грабљиви људи, па кад их власт ухвати, не може их ни казнити, јер се оно дело не може казнити, за које крив. закон не одређује казну. У нашем кривичном закону у XX глави говори се о преступима противу личне слободе, али се ни једна одредба не може применити на трговање са женским. Колико сам пута ја прибавио доказе да је један другоме продао женску за 15 и 20 дуката, па нисам могао спречити ову продају, јер у крив. закону за то нисам имао ослонаца. Да ми се неби пребацивало, да сам површно проучио ту ствар, ја ћу је мало боље објаснити.

Трговање са женским извршује се по свима правилима грађанског законика о продаји и куповини. Један продаје женску, други је купује а и цена је одређена строго по § 646 грађанс. законика. У овој трговини примењују се сви могући облици куповине и продаје, а и све одредбе о куповини налазе своју примену. Купује се за готов новац, на почек, уз меницу, на пробу, уз право повраћаја ствари и т. д. па чак се примењује и промена. Ово није ни подводење, ни насилно одводење, ни неза-

конито ограничавање личне слободе, што је по нашем крив. закону кажњиво, већ је у правој смислу трговање са женскињем. Пошто по нашем крив. закону ово трговање није кажњиво, то се ни купац ни продавац не могу ни казнити. Истина, власт им не може ни одобрити ову трговину, јер то не да § 18 грађ. законика. Но законодавац не сме да се ограничи само на то, да нешто забрани већ треба да пропише и казну за оног, који то забрањено дело извршује.

Гонење ове нове врсте трговине са човеком отпочело је најпре у Енглеској. Законодавац прописао је, да се трговање са женскињем има сматрати као преступ и казнити затвором. Ово се у Енглеској врло строго извршује, а колико је енглески народ заузет око искорењивања ове трговине види се отуда, што се тамо образовала читава друштва, којима је цел, да трговце, који са женскињем тргују оптужују суду као јавни тужиоци и да у томе спору заузимају онај положај, који се у судовима признаје државном тужиоцу. Данас се трговање са женскињем у свима европским државама казни као преступ затвором. У нас је ово само забрањено а не и кажњиво дело.

Да би ова ствар била јаснија, нужно је, да се појам трговања са женскињем разликује од појма о праву проституције. Проституција може према приликама бити дозвољена, али трговина са женскињем не само што не сме бити дозвољено, већ треба да је кажњива. Наш вредни раденик д-р Владан Ђорђевић, када је као начесник санитета прописао правила за уређење проституције, на основу овлашћења санитетског закона, хтео је овој трговању у неколико да доскочи, прописавши у тач. 5 ових правила, да газда не сме женској — проститутци — да даде новаца на зајам за куповину хаљине и драгоцености. Без сумње је он полазио са гледишта, да се женске од својих газда продају само за то, што су се оне својим газдама задужиле, а газда продавац тражи од купца, да он плати за њих дуг, па је мислио, да ће се и трговина укинути са поништењем овога дуга. Али у ствари није тако.

Ова одредба није ни у колико смањила у нас трговање са женскињем. И сада се у нас исто тако тргује са женскињем као и пре. Па онда ваља знати, да осим сопственика проститутских радња још и друга лица воде оваку гнусну трговину. Колико има случајева да несавесни носач сачека на станицама какву женску, која је дошла да себи тражи уредан рад или службу, па је одведе у проститутски завод и ту је прода за два три дуката. Колико собарица приме к себи какву женску, па је после продају за 100—200 динара у проститутску радњу. И наш законодавац треба да пође путем осталих законодаваца, па да у кривични закон међу преступе уврсти један параграф, који ће одређивати казну за она лица, која са човеком тргују. Та казна не треба да буде новчана, јер ти људи не осећају тежину новчане казне; њихова казна треба да се састоји у затвору. Па ако се са оваком законском одредбом и не постигне потпуно угушење ове гадне трговине, ипак је нужно да се наш кривични закон изравна у овом погледу са кривичним законима осталих земаља.

А. Радуловић

КОМЕСАР ЖЕЛЕЗН. ПОЛИЦИЈЕ

ИЗ СУДНИЦЕ

XIX

Кад меница не одговара захтевима из § 80 тргов. законика, онда она као не важећа исправа не може бити ни предмет фалсификата који би се имао казнити по § 147 кривичног законика.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Живојин и Милсав буду оптужени Суду Крагујевачком за то што су заједнички и договорно направили и употребили лажну меницу, на овај начин:

Живојин је дуговао извесну суму крагујевачком Кредитном Заводу и то по меници, по којој је он акцептант, а издавалац по сопственој наредби и први жирант приватна тужитељка госпођа Л. Па како се по штатутима реченог завода за отплату менице полаже $\frac{1}{4}$ меничне суме свака три месеца, и како је 6 Децембар 1887 г. био рок када је оптужени Живојин по горњој меници требао положити припадајућу отплату, то је он тада, дакле у почетку Децембра, од речење госпође Л. узео њен својеручни потпис на не допуњеном бланкету менице, под изговором да ће с тим да положи отплату заводу. И кад се овако на преваран начин дочепао потписа њеног као имућне жене, он је онда заједно с туженим Милосавом ту празну меницу попунио без њеног одобрења, као да ова дугује Живојину 12.500 дин. са роком од 6 месеци од 24 Јула 1887 год. па ту тако попуњену меницу пренео на туженог Милосава, казав да је од овога примио суму меничну у 12.500 дин. те је Милосав по тој меници ставио забрану и прибелешку на имовину г-ђе Л.

По свршеном претресу, суд је крагујевачки нашао: да би дело по исказу приватне тужитељке Л. било казнимо по § 148 крив. зак. као прављење и употреба исправе од важности, јер је спорна меница по § 80 тргов. закона пуноважна исправа против приватне тужитељке Л. као акцептанта, али да ово дело не постоји, пошто се ничим не доказује, да је спорна меница лажна и да је на варљив начин од приватне тужитељке Л. узет акцепт и потпис на спорној меници и док је она била празна, а не да је она исту попуњену потписала. И према овоме кад тужитељка признаје, да је својом руком на меници написала: „признајем“ и потписала се, онда отпада свака претпоставка да је преварена дала тај потпис на празној меници нарочито и зато, што је она по своме признању више пута потписивала менице туженоме Живојину за кредитни завод и то као *трасант* давајући увек *два потписа и не стављајући реч „признајем,“* па је могла знати да ова меница није за завод и не потписивати је не попуњену, нити садањи њени изговори могу побити важност и садржину менице, јер она и не наводи да је тај потпис од ње изнуђен, а што га је она својеволјно дала ма и на празној меници, то није морала чинити, и то њено поверење, не може је сада ослободити меничне обвезе, према чему суд сматра, да ова меница није лажна и да се та лажност не може овим путем — сведоцима и удаљеним околностима — противно § 233 грађ. судс. пост. доказивати. Но баш и да се дозволи ово доказивање, суд налази, да ипак против тужених нема доказа, да су од приватне тужитељке на варљив начин добили потпис на спорној меници, јер

а), Оно, што је тужитељка као жирант потписивала менице туженог Живојина за кредитни завод, не искључује могућност, да се тужитељка могла и сама задуживати, а тужени Живојин не признаје да

је имао потпис Л. на празној меници, већ на попуњеној, која му због одоцњења није примљена у кредитном заводу и коју није морао враћати тужитељки, пошто је на њој био и његов потпис као дужника према чему ово и не може бити основ подозрења против туженога Живојина из тач. 1 § 121 крив. пост. као што се у тужби државног тужиоца наводи :

б), Остала два основа подозрења наведена у тужби државног тужиоца, као да је тужени Живојин пред сведоком Мијаилом признавао ово дело и претио приватној тужитељки, ни у колико не постоје, нити су доказани, јер о томе сведочи поменути Мијаило, а по § 239 крив. пост. сваки основ подозрења, треба да је потпуно доказан са два способна сведока. Међутим сведочба Мијаилова поред тога што се њоме не тврди јасно и опредељено признање и претња приватној тужитељки, сумњива је по томе, што је Мијаило био осуђиван на затвор због лажног познанства лица пред судом и тако суд његовој сведочби не може никакво веровање поклонити по тач. 3 и 5 § 129 крив. пост.

Тако исто и сведочбе сведока: Стојана, Димитрија и Анке не могу сачињавати никакав основ против туженог Живојина, јер они истина тврде да је приватна тужитељка у времену датирања менице била у селу Становима и да никако није долазила кући својој у варош, чиме се оће да докаже да тада није могла потписати меницу, али овим сведоцима не може се веровати да то баш стоји у ствари, јер они и не тврде, да су за сво време њеног бављења непрестанце били са њом и да се нису никако од ње одвајали, што је у осталом и невероватно, јер су они као тежаци вршили своје послове по пољу, а ово је село од Крагујевца за не пуни сат удаљено, те је она могла и долазити и вратити се, а да они то и незнају. Међутим она је — тужитељка — могла меницу и раније потписати под доцнијим датумом или доцније под ранијим датумом.

Против туженога Милосава наведени основ подозрења, што није тако имућног стања, да је могао меничну суму исплатити, већ на против да је дужан по оведочби сведока Милана и Алексе по текућим рачунима и несталних дугова, није подобан ономе из тач. 1 под в § 122 крив. пост. нити је пријавна листа пореском одбору меродавна да чије имовно стање обистини, јер је он могао и не пријавити све што има, а нарочито готов новац. Међутим он је могао за ову потребу и позајмити новаца, ако је отуда какве користи имао, пошто је по сведочби сведока Јована и Драгосава, Светозара и Драгутина и давао и узимао новац у зајам, а у опште не показује се, да је он недозвољеним начином до новаца дошао, и по томе са свим отпада овај основ подозрења против туженога Милосава.

Ни други основ подозрења наведени у тужби државног тужиоца који се изводи против туженог Милосава : што није хтео одговорити

у каквој је монети издао тужитељци новац по спорној меници, суд налази да не постоји, јер он је на сва питања одговарао, а само није хтео казати каквим је новцем исплатио меничну вредност, што није морао ни чинити кад је имао у рукама пуноважну меницу приватне тужитељке, а не стоји ни то, да се он и тужени Живојин не слажу у својим одговорима односно места где је исплата извршена као и месту где се Милосав уверио о потпису тужитељкином на меници, у шта је посумњао а не у самом задужењу, јер је Живојин у своме одговору казао, да му се чини, да је то било у малој кући а да не памти сигурно по што је то давно било, дакле није баш тврдио противно исказу Милосављевог те да би то могао бити против Милосава основ подозрења из тач. 11 § 121 крив. пост.

Према свему изложеноме, кад је спорна меница у законој форми начињена и пуноважна исправа и кад нема никаквих доказа, да је она лажна, оба тужена за ово дело буду по § 250 крив. пост. пуштена испод суђења, а за спорну меницу суд је рекао у своме решењу, да ће се о њој расправити особено грађанском парницом која је већ и поведена.

Али Касациони Суд по жалби државног тужиоца и приватне тужитељке у своме I одељењу 11 Маја ове године Бр. 1766 по размотрењу акта, вађе, да ово решење Крагујевачког Суда не одговара закону са ових разлога :

»По тач. 5 § 80 трг. закона мора свака вучена меница да има између осталог и *потпис издатеља* са његовим именом или фирмом, јер без овог нема менице и на таквој исправи већ постојећи потписи су без меничне важности.

Из »менице« која је у овоме случају предмет истраге и која је у форми вучене менице издата, види се да *нема потписа издаваоца*, нема дакле оног услова из тач. 5 § 80 тргов. закона те према томе а по § 81 истог закона ова »меница« није меница какву закон тражи, нити има меничне обвезе за оне који су на њој своје потписе дали, као што се то категорички у поменутом закону вели.

Код таквог стања ствари, исправа, о којој је овде реч, не може да буде предмет фалзификата према § 147 кривич. зак. јер се за то тражи исправа од *важности за доказ правних односа*.

Према овоме, суд је погрешно што је изгубио овај пропис законски из вида, те држећи да је и оваква исправа пуноважна и од меничне вредности, узео је, да постоји дело казнимо из § 148. крив. зак. за то горње решење крагујевачког суда поништи и препоручи му да по овим примедбама и даље по закону поступи.

Али Крагујевачки Суд не прими ове примедбе са ових против-разлога :

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

»Меница, коју приватна тужитељка оглашава за фалзификовану, заиста је издата у форми вучене менице, за какву ју је суд и узео у поменутоме своме решењу. Она нема на себи потписа трасанта, а тачком 5 § 80 трг. зак. тражи се код вучене менице и његов потпис. Али суд овај, противно нахођењу првог одељења Касационог Суда, налази, да неколики захтеви § 80 трг. зак. за вучену меницу нису тако апсолутни, да не постојање кога од њих у сваком случају има за последицу не важност целе менице те да таква исправа, већ по томе самом, одмах није више меница ни у опште каква исправа од важности. Ово своје гледиште на поменуте законске прописе суд овај оснива на следећем :

Тачком 4 § 80 трг. зак. тражи се, да вучена меница садржи и време плаћања, али, да овога може и не бити у меници, па да она опет важи као меница, јасно је из § 130 трг. зак. којим се одређује 15 дана од дана издања, као рок плаћања менице, кад овај није у меници нарочито означен.

Тачком 8 § 80 трг. зак. тражи се, да вучена меница садржи и место плаћања, али се одмах додаје како се за место плаћања узимље место становања трасанта, кад ово није нарочито казано у меници.

Тачком 9 § 80 трг. зак. тражи се, да вучена меница има у себи и то, да је вредност примљена у новцу, рачуну или већ како буде, али по свој прилици ни тај услов неће бити апсолутан по важност менице, јер нема разумна разлога за то. Јер то, да је и у чему је вредност примљена, карактеристика је само одношаја између трасанта и ремитента, нити се то у чему тиче и осталих лица у меници, према којима се трасант не може тиме ни бранити, већ само према ремитенту. Да је ово захтев без икаквог апсолутног значаја, јасно је код вучених меница на »сопствену наредбу,« где су, дакле, трасант и ремитент сјединили се у једну личност, и где трасант, кад говори да је вредност примио у том и том, говори управо једну бесмислицу, јер значи, да ју је примио од себе самога, а наравно да са свим има смисла кад после при преносу каже да је вредност примио.

Из овога, како суд овај држи, јасно је, да сви услови § 80 трг. зак. нису тако апсолутно нужни за важност менице, као што би се ово, зар, могло изводити из самих речи § 80 и 81 трг. законика ако се не би тражио никакав даљи и логички смисао захтева ових законских наређења, и ако се при том не би узела у обзир и остала наређења законска о меницама. Држећи се самих речи § 80 и 81 трг. зак. и прогласивши све захтеве § 80 трг. зак. као апсолутно нужне за важност целе менице и свију обавеза на тој меници, значило би управо колико и изрећи, да је бесмислица у извесним приликама смисао ових законских наређења. А тако разумевање закона не може никад бити оправдано.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Ако пак стоји као правилно ово гледиште суда на § 80 и 81 трг. зак., онда суд налази, да ни захтев тач 5 § 80 трг. зак., који у овоме случају и јесте у питању, није апсолутно нуждан за важност вучене менице, а то је потпис трасанта код вучене менице. Свакојако недостатак трасантова потписа на вученој меници једна је мапа, али она, како суд овај држи, није у стању да учини неважећом меничну обавезу акцептанта. Јер тиме, што на такој меници нема потписа трасантова, не ремети се ни у колико однос између акцептанта и имаоца менице, нити се тиме у том односу што губи од његове јасности, по што се ту зна колико се има платити, кад и коме, и у тексту исправе налази се и реч »Меница.« Акцептом створена је *самостална обвеза* акцептанта. Акцептант је могао примећавати и одрицати акцепт што нема потписа трасантова донде, док је био само трасат, и дотле је с разлогом могао подносиоцу одбијати пријем, тражећи да га овај дотичним потписом на меници увери о лицу трасанта, које му налаже да меницу прими и о року плати; али кад је већ ставио свој акцепт а овај из својих руку пустио у саобраћај, он је тим самим постао дужан платити меницу онако како она гласи, и разумно се мора предпоставити, да је неби ни примио, да незна како ће и коме ставити у рачун плаћену суму, и да он нема ни нужде да му се то нарочито казује, у меници и потписом трасанта. Што се пак имаоца оваке менице тиче, потпис трасанта био би по њега добро дошао због тога, што, ако би акцептант плаћање одрекао могао би се и противу трасанта обратити за плаћање. Али кад он сам не тражи оно, што му налаже корист његова, каквога смисла има то му силом наметати? Све ово јасно показује, да ни потпис трасанта, ма да је иначе врло потребан, није апсолутно нуждан и да се у односу акцептанта према имаоцу менице може бити и без њега. На послетку, у прилог овоме иде и то, што потпис његов, као и потпис кога од преносника, кад је и злоупотребљен, т. ј. лажан, као и кад казује име лица или какву фирму, која никако и не постоји, него је са свим измишљена, са свим је без утицаја на акцептанта и не чини је важећом. Шта више, имаоца менице у власти је увек да такав недостатак на вученој меници попуни и својим властитим потписом, и због тога само, што он то не чини, поништавати све обвезе по тој меници, не може се наћи оправданих разлога.

Овако разумевање поменутих законских прописа, и то на име разумевање *баш тачке 5 § 80 трг. зак.* исказао је и утврдио сам Касациони Суд до сада у више прилика, а у овом случају суд је овај поступио само онако, како је то већ раније практиком утврђено.

Према свему изложеноме, суд овај налази, да је меница, коју приватна тужитељка у овоме делу означава за фалзификовану, пуноважна и са потпуном важношћу меничне обавезе према приватној тужите-

љици као акцептанту, те да према томе ова меница, као таква, и по смислу § 147 казн. законика, може да буде предмет фалзификата, нарочито у овоме случају, где је по такој меници а услед тражења оптуженог Милосав^а уважена и удејствована забрана на покретност приватне тужитељке.“

Са ових, дакле разлога, Суд Крагујевачки остајући при поменутом своме решењу којим се оптужени пуштају испод суђења, што нема доказа за постојање дела фалзификата, не прима примедбе по којима би се оптужени имали пустити испод суђења због тога, што употребљена меница као не важећа исправа, не може да буде предмет фалзификата.

Но Касациони Суд у својој општој седници 27 Маја ове године Бр. 2032 нађе, да су примедбе одељења касационог суда саобразне закону, а противразлози Крагујевачког Суда да не стоје, те зато га и позове, да по учињеним примедбама учини даље што му треба.

XX

Тумачење § 147, 111 и 149 кривичног законика у свези са 4 тачком § 471 грађанског поступка.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦ. СУДА)

Државни тужилац оптужи Суду Окр. Рудничког некога Живана за то, што је код власти употребио лажну исправу — уверење које је гласило: да он у кући нема више ни једну пореску главу; а међу тим има о је три сина који су плаћали порез, па је на основу таквог уверења добио одобрење код Управе Фондова за зајам; а Милутина, Обрена, Илију, Димитрија, Живојина, Милосава и Милоша опет за то, што су они као кметови и одборници издали Живану ово уверење.

Тужени Живан признао је да се овим уверењем послужио, а признали су и оптужени кметови и одборници да су га Живану издали, али су се бранили, да они нису хтели такво уверење потврдити све докле, док им срески начелник није објаснио да синови са оцем не састављају задругу, па да према томе синовима оптуженога Живана не треба оставити ни мало земље на уживање, већ само Живану.

Према овоме а по свршеном претресу суд нађе: да је оптужени Живан учинио казнимо дело по § 147 крив. зак. што се послужио лажном исправом — уверењем, — а остали опет због издања лажног уверења да су скривили по § 111 крив. зак. с погледом и на § 132 крив. зак. јер и ако синови са оцем не сачињавају задругу по § 57 и 507 грађ. зак. опет њима треба по смислу допуне 4 тач. § 471 грађ. пост.

као пореским главама оставити на уживање по пет дана орања зиратне земље и по један дан окућнице, нити се то заложити и продати може, — па зато пресуди; да се Живан за употребу и сви остали за направљено и потврђено лажно уверење казне сваки са по шест месеца затвора.

По незадовољству оптужених Апелациони Суд нађе:

1, да се из поднете процене, потврђене полициском влашћу, као јавне исправе по § 187 грађ. пост. види, да је оптужени Живан своје имање сопствено по тапији, потврђеној судом окружним, код Управе Фондова хтео задужити;

2, да је оптужени Живан као једини власник овога имања у праву да ово имање задужи код Управе Фондова, без икаквог обзира на то, што он има у кући и своје синове као порез плаћајуће главе, пошто они, ма да су порез плаћајуће главе, немају права да спречавају слободно располагање свога оца са његовим сопственим имањем, нити се они у оваком случају могу позивати на заштиту прописа § 471 грађ. пост. а много мање има места позивању и на задружно стање кад по § 57 и 507 грађ. зак. задруге нема између оца и синова живелих на имању очевом, према чему они не би ни могли да осујете извршење пресуде за рачун дуга Управе Фондова из заложеног имања очевог;

3, да према наведеноме у радњи оптуженога Живана и осталих оптужених нема зле намере да коме штету учине или корист прибаве, нити се из употребе издатог уверења може ова извести; а то, што су они у уверењу казали, да Живан нема ни једну порез плаћајућу главу без икакве је важности, пошто се тим ничије право не вређа, а у недостатку зле намере и оштећења нема овде ни кажњивог дела из § 111 и 147 крив. закона те да би се по истим прописима оптужени могли казнити, — па зато се оптужени имају по § 250, а. крив. пост. од сваке казни за представљено у тужби дело ослободити, те тако под 28 Септембра 1887 № 1266 и реши: да се сви оптужени ослободе од сваке казни.

По жалби државног тужиоца Касациони Суд у своме I одељењу 29 Децембра пр. год. № 4631 нађе, да ово решење Апелационог Суда не одговара закону па поништи га са ових разлога:

»Апелациони Суд погрешно је што је нашао да овде нема дела и оптужене ослободио.

И ако се оптужени Живан сматра као старшина и господар свога процењеног имања, и ако би се баш и узело да синови са њим не сачињавају задругу, опет су овде оптужени учинили једно дело недозвољено што су са исправом званичном потврдили оно што у ствари не постоји.

Кад је доказано, да је оптужени Живан имао поред себе на имању још три пунолетна сина, као *порез плаћајуће главе*, кад је по тач. 4 § 471 грађ. пост. и тач. 3 упуства министарског за извршење овог закона морало се казати: колико који има *пореских глава* на имању без обзира на господарство имања и на задружно стање, па оптужени то прећутали, већ противно тврдили, онда су они у званичан акт ставили оно што у истини не постоји и тиме су учинили казнимо дело означено у § 149 крив. зак.⁶

Апелациони Суд не усвоји ове примедбе и то са оних истих разлога, који су изложени у горњем решењу његовом.

Касациони Суд у својој општој седници 27 Маја 1888 г. No 1801 нађе, да су примедбе I одељења Касац. Суда саобразне закону а противразлози Апелационог Суда да не стоје, и тако одржавајући исте примедбе позове га да по истима и поступи.

САОПШТИО

М. Дамјановић

XXI

Не вреди задужење имања после закљученог уговора о продаји и куповини његовој.

Тужиоц Ђорђе (који се позвао у заштиту на Милана) навео је, да је од заштитника Милана по гласу у верном препису поднетог и влашћу утврђеног уговора од 9 Јануара 1881 год. купио извесно имање Миланово (два плаца са кућом и дућаном) за 210 дуката са условом: да он — тужиоц — од ове суме плати за Милана дуг у 128 дуката који постоји код полиц. власти и за који је узето у попис ово имање, па кад се попис са имања скине и овај дуг исплати, онда да је Милан дужан пренос свег имања на њега — тужиоца — учинити и остатак новаца примити по одбитку примљених 30 дуката (а Милан да остане у кући и дућану и на свом продатом имању до Ђурђевог дана 1881 год. без икакве кирије, а тада да му — Ђорђу — уступи сво продато имање или на исто кирију да плаћа, пошто сами уговоре). За наплату дуга, што је Милан имао давати Јовану, полициска власт, пошто је раније узела у попис горње продато имање, одредила је продају истог имања на дан 1 Марта 1881 год. по гласу поднетог протокола лицитационог, но он — Ђорђе — да се неби ово имање, које је купио од Милана, продало, положио је полиц. власти 130 дуката и 9·80 дин. по уговору закљученом са Миланом као дугујућу суму за

измирење Јованово у 128 дуката дуга и осталих осуда, и тако је ова јавна продаја прекинута, што се вели види из истог лицитационог протокола,¹⁾ те тако, кад се горње две суме (30 дуката + 138 дуката + 9·80 дин.) саберу са 10 дуката, што је Милан по квити од њега — тужиоца — примио, остало је још да Милан на име дуга продаје горњег имања по уговору, прими 39 дуката и 2·20 дин. кад му тапију изда. Но Милан у споразуму са Јованом, да би осујетили ову продају и куповину по закљученом писменом уговору, изда Јовану две облигације, и то једну од 20 дуката а другу од 150 дуката, зашта је Јован и то за прву суму (20 дуката) ставио прибелешку 28 Фебруара 1881 год. а за другу суму (150 дуката) 4 Априла 1881 год. ставио интабулацију на горње имање Миланово. Услед овога, и што га Милан није убаштинио на изложено имање, водио је парницу и против Милана и по поднетој извршној пресуди, њему је — Ђорђе — досуђено, да га Милин на продато имање убаштини, иначе, да му та пресуда служи за убаштинење. Па непризнавајући наводе Јованове, јер је, вели, овај ујдурисаним начином са споразумом Милановим ово задужење учи- нио, на несавесан начин, само да њега — тужиоца — оштете, — тражио је, да Јован са изложеног имања терете скине, позвав се на § 469 грађ. поступка и § 314 грађ. законика; а према Милану, који се заштите није примио, задржао је право накнаде штете, на случај, ако би ову парницу против туженог Јована изгубио. Даље је навео, да је на јавној продаји 1 Марта 1881 год. када је он полиц. власти за туженог Јована положио целу суму, био тада (на лицитацији) и тужени Јован и да тада других интабулација није било, те по томе тужени Јован лицитирајући ово имање знао је како за прву продају закључену између њега и Милана по уговору, тако и за ову јавну, и тек после свега овога, и пошто је поведена парница против Милана за убаштинење, издата је туженом Јовану облигација од 150 дуката 2 Априла 1881 год. а пријављена код окружног суда и интабулисана 4 Априла исте 1881 год. према чему вели и допуни § 189 грађ. поступка, облигација ова и ако је интабулисана, не вреди.

Тужени Јован навео је, да је друга она сума од 130 дуката што је са Милованом примио од средске власти за рачун дуга Милановог, а ова од 150 дуката што му Милан дугује сасвим друга. На поднете исправе од стране тужиоца није имао шта да примети, јер вели оне за решење овог спора нису ни од какве важности. Позивајући се на §§ 292 и 298 грађан. законика, вели, да онај, који какво непокретно

¹⁾ На протоколу лицитације стоји примедба: «Зато што је Ђорђе за ово имање што се продаје готови новаца у колико је требало за подмирење дуга за Јована положио то је са продајом овог имања прекинута.» И ово је оверно извршила продаје, где се види да су лицитанти имања били: Гвозден Јова и Јелена жена Ђорђева.

имање куни, тек онда правим господарем постаје, кад тапију на исто суд окружни потврди, и према томе никакво друго писмене не може заменити судску тапију. Па кад се вели поред овога има на уму и § 302 грађан. законика, онда је сасвим јасно, да је тужилац тек судском пресудом постао господар интабулисаног имања, дакле много доцније — у 1883 год. — него што је он — тужени — интабулацију на исто ставио, а то је у 1881 години, кад је његов дужник Милан још био сопственик истог имања и док га још није изгубио по смислу § 302 грађ. законика. Тражио је, да се тужиоц од свог тражења одбије.

Позвани у заштиту Милан, не примајући се заштите навео је у одговору своме, да он заиста туженом дугује по двома облигацијама, и то по једној 20 а по другој 150 дуката. Тужиоц вели зна и сам да он — Милан — ових 150 дуката по облигацији дугује туженом Јовану по тевтеру. С тога он — тужиоц — треба да плати овај дуг туженом, па да скине терет.

По овоме првостепени суд пресудио је: да се са изложеног имања тужиоцевог прибелешка и интабулација туженог Јована скине.

Разлози за ову пресуду ови су:}

»Потврђеним преписом писма суда окружног од 3 Новембра 1880 год. Бр. 14216 доказује се по § 188 грађ. поступка да је у заштиту тужиоца позвани Милан (и жена му Савка) осуђен да плати туженом Јовану и некоме Миловану 128 дуката и 1.60 дин. дуга са интересом од 31 Октобра 1880 год., 3 дин. трошка и суду таксе, због чега је начелнику среском оно писмо и упућено да по њему наплату изврши, по саопштењу чега, Милан је 7 Децембра 1880 год. одобрио, да се наплата горња изврши продајом његова имања.

»Потврђеним опет преписом списка имања доказује се, да је имање Миланово за извршење казане осуде узето у попис извршном влашћу 9 Децембра 1880 год. на којем имању по извешћу суда окружног од 16 Децембра 1880 год. Бр. 16432 није било ничијег терета, те тако је пописано имање 9 Децембра 1880 год. постала залога за горњу тражбу по § 469 грађ. пост.; а потврђеним преписом уговора доказано је, да је осуђени Милан као наследник своје жене, са њиме на плаћање осуђене Савке, пописано имање продао тужиоцу и уговор продаје потврдио код начелства 9 Јануара 1881 год. за 210 дуката и примио 30 дуката под условом да купац — тужиоц — положи среској власти колико треба за дуг туженог, за који је имање узето у попис а остатак да положи продавцу код суда, из чега излази, да је тужиоц купио имање, које је према свршеноме попису било залога код извршне власти за досуђени дуг туженога и судских такса; даље,

»Потврђеним преписом протокола надметања — лицитације — и уверењем начелника среског од 2 Марта 1881 год. Бр. 723 доказано

је по § 188 грађ. поступка да је имаће које је тужиоц под пописом непосредно од Милана купио ипак продавато јавно средством надметања 1 Марта 1881 год. на продаја прекинута, што је тужиоц поред положени раније 30 дуката Милану, положио и власти за дуг, што је Милан дуговао туженом Јовану у 130 дуката и 9·80 динара, тако, дакле, положио је свега 160 дуката и 9·80 динара а остало још да положи Милану 49 дуката и 2·20 динара, колико му још по уговору припада, а ово је доказ и разумно се узети има, да је тужиоц и на јавној продаји признат за посреднога купца имања, које је пописом по § 469 грађан. поступка било залога за известан дуг, онако, као да је и у јавне књиге уведено, према чему је прибелешка туженог као доцнија од пописа и за други дуг од 20 дуката стављена 28 Фебруара, неважећа према тужиоцу, који је имаће под пописом купио и тако на имању постојећи јавни терет власти исплатио и има се скинути. Па кад је тужиоц исплатио дуг туженоме средством власти, која је вршила продају имања, онда је он тиме постао купац и сопственик пописаног имања и по § 469 грађ. пост. и 489 истог поступка ступио у права, да се њему тапија без икаква терета изда као купцу од 9 Јануарара 1881 год. те по овоме после овога дана нико није могао ово имаће на име пређашњег господара Милана као туђе по § 314 грађ. законика дугом оптеретити ни на њега стављати интабулацију, па ни тужени Јован 4 Априла 1881 год. за доцнији дуг исправи од 2 Априла 1881 г. када је тужиоц већ био купац имања и по уговору и на јавној продаји, те његова интабулација као на туђем имању ни опстати не може, по томе више, што је овако стање куповине утврђено и извршном пресудом окр. суда од 4 Фебруара 1888 г. Бр. 1771 због противљења у заштиту позваног Милана, да тужиоц остане купац имања и непристајања да га убаштини.

»Кад је дакле Милан, дужник туженог, отуђио имаће пре него је издао туженом обвезу на 150 дуката и пре него је тужени овај дуг на име Миланово интабулисао, и кад је тужиоц пре задужења Миланова и пре интабулисања туженог за купљено имаће под пописом положио власти на јавној продаји колико је овој требало и остало дужнику, онда према овоме и §§ 469 и 489 грађ. пост. нема места позивању туженог на §§ 292 и 298 грађ. законика и на то, да се он интабулисао пре него је тужиоц продају код суда потврдио, по томе више, што је он — тужени — примио новац, који је тужиоц положио власти за ово имаће као залогу туженога, те је он потпуно измирен.

»Но и без овога интабулација туженог не може опстати ни по § 303 под а грађ. закон., што по стању ове ствари стоје околности и докази, да је задужење Миланово туженоме и интабулисање овога било несавесно, у намери да се осујети куповина тужиоца и да се оноштети.

»За несавесност Миланову докази су:

а) Што се он не прима заштите по тражењу тужиоца који је за имање 210 дуката исплатио и у куповини и пресудом утврђен, већ иде на то, да остане интабулација туженог на имању тужиоца ;

б) Што је он издао облигацију после и његове и јавне продаје имања тужиоцу и у њој дозволио туженоме интабулацију на имање, које је јавно продавано и продато и које није имао ; у облигацији ставља да дугује од готовог новца на зајам узетог и обвезује се да врати без интереса, а у одговору тврди, да је ову суму задужио се био туженом по тевтеру, као да сме ко околику суму по тевтеру поверити, па још на обвезу без интереса дати, а пресудом од 28 Фебруара 1881 год. Бр. 2754 и тражењем наплате за коју је имање у попис и узето, противно томе тврди се да тужени није Милану ни мању суму без признанице и без интереса веровао, а камо ли онолику од 150 дуката ;

в) Што се наведеном пресудом о одржању уговора продаје и куповине доказује, да је се Милан, који и сада тужиоца неће да заштити, противно одржању уговора продаје, изговарајући се, да га тужиоц није испунио, при свем том, што је овај, као што је казано, и Милану и власти положио што је по уговору дужан био, но кад је видео, да му то не помаже, он је тражио, да уговор падне, што је преко половине оштећен, па и то је била измишљотина, јер се вештачки доказало, да имање не вреди ни онолико колико је за њега тужиоц дао њему и власти за његове дугове.

»Несавесност туженог тврди се тиме :

а) Што се помечутим списком надметаца и уверењем извршне власти доказује, да је и он на јавној продаји имања Милановог надметац — купац — био, и да је тужиоц као купац продаваога имања за исто имање положио власти колико је требало, те је тужени измирен за своју досуђену тражбу, дакле, знао је да је имање отуђено и да није више Миланово, те да му као на туђе ни залога бити не може, па је ипак после овога од Милана узео чак 2 а интабулисао 4 Априла 1881 год. обвезу, у којој стоји, како је Милан од њега узео на зајам 150 дуката без интереса ;

б) Што се он изговара, да је горњу суму веровао Милану без интабулације, што је у њему имао поверења, јер је доста пута плаћао за њега дугове, па му није одрицао, а противно томе тврди се, јер је он Милана пре тога тужио за 128 дуката, зашто је имање и узето у попис, а осим тога и за особени 20 дуката на плаћање чега је Милан казатом пресудом осуђен на плаћање 28 Фебруара 1881 г. дакле у очи дана продаје пописатог имања за наплату прве осуде за коју је он тада и намирен. Међутим не стоји ни то, да он из поверења није сматрао за нужно да се интабулацијом одмах обезбеди, него да је то учинио кад је видео, да је Милан почео да врда, већ стоји да је он ис-

праву одмах други дан интабулисао, јер је оно датирано 2 а интабулисано 4 Априла 1881 год., а за 20 дуката ставио је прибелешку одмах 28 Фебруара чим су му досуђени и чим је добио исправу да прибелешку стави по гласу исте обвезе и уверења суда окружног од 29 Априла 1881 г. Бр. 5427.«

Пресуду ову одобрио је Апелациони Суд својом пресудом, к оју је оснажио и Касациони Суд 9 Октобра 1887 год. Бр. 3486.

САОПШТИО

Мих. Л. Стојадиновић

ПРАВОВАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

Г. Миљко Михаиловић, који је 22 Августа ове године положио правоваступнички испит, добио је на испиту овај

ПИСМЕНИ ЗАДАТАК

Милан Јовановић био је уговорио са Петром Ђорђевићем да му врши извесне послове за неку годишњу награду; но кад су хтели уговор потписати, Петар дозна како Обрад Крстић о Милану износи, да је учинио казнимо дело из користољубља, па за то не потпише уговор, те Милан остане без рада 5 месеца. Зато Милан подигне тужбу против Обрада и осим казни за клевету тражио је да суд осуди Обрада и на накнаду од 30.000 дин. на име штете и повређене части.

По овој оптужби суд осуди Обрада на казну за клевету, јер је она доказана, и да плати Милану на име накнаде представљеног тражења 24.000 дин.

Обрада је тиштала само ова осуда по грађанском делу, па оде адвокату за помоћ.

Кад би на том месту био г. кандидат, пита се, да овде написмено стави: да ли има места каквом незадовољству? И ако има шта би требало у незадовољству као махну изнети и нападати?

22 Августа 1888 год.

у Београду.

ЗАДАТАК НАПИСАО

Ђ. С. Новаковић

Г. Михаиловић решио је тај задатак овако:

Из представљеног ми случаја видим, да има места изјављивању незадовољства, зато, што пресуда није саобразна закону. Да би зак-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ључени уговор као писмени вредио између Милана и Петра, требао је бити потписан — § 541 грађ. закона; али кад уговор није потписан према наведеном закону, онда и тражењу накнаде од Обрада нема места, нити треба Обрад да се осуди за тражену накнаду, јер Милан у основу не може доводити тражење из закљученог уговора између њега — Милана — и Петра, пошто њихов уговор нема вредности; нити се Милан у овом случају може користити као невредећим, за тражење накнаде, — па зато по §§ 31 и 800 грађанског закона, нема места да се Обрад осуди на тражену накнаду, јер сам мњења да је тражена накнада неумесна, и ја кад би као судија судио, пресудио би тако: да се Милан од овог тражења као неумесног одбије.

Миљко Михајловић

ВАНРЕДНИ СКУП

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

КОЈИ ЈЕ ДРЖАН 25 СЕПТЕМБРА 1888 ГОД.

На овоме скупу, поред чланова Управнога Одбора Удружења, били су и редовни чланови Удружења из Београда и неколицина ванредних чланова, а био је присутан и владин комесар г. Св. П. Бадњевац.

Председник Удружења објављује да је састанак отворен, и ставља на дневни ред предлог редовног члана г. Ј. Авакумовића, који је изнет на трећем редовном скупу Удружења и ради кога је овај скуп сазван. Предлог састоји у томе: *да се прошире права ванредних чланова Удружења, на тај начин, што би се они изједначили са редовним члановима.*

За овим предлагач г. Авакумовић мотивише свој предлог тражећи, да се чланови Удружења о њему посаветују и дефинитивну одлуку донесу. Разлог, који га је руководио, да предлог на дискусију и усвојење изнесе, састоји се у томе: што је Удружење јавних правозаступника доведено у такав положај, са недостатка материјалне и моралне потпоре, да прети и самом опстанку Удружења; па да би се осигурао опстанак једнога друштва, које би било израз правничкога света у Србији, он држи да би потребно било дати могућности и осталим правницима у Србији, који нису јавни правозаступници, да постану редовни чланови овог Удружења. На тај начин би се појачала и морална и материјална средства Удружења, јер би сви правници имали јачега разлога, да Удружењу притеку у помоћ са већом енергијом и делат-

ношћу, но што су је до данас показали. У осталом, да би се само ова цел постигла, он пристаје да се нађу и други начини сем овога његовога предлога.

Од присутних редовних чланова говорили су о овоме питању г. г. Милан Ст. Марковић, Милутин Ј. Марковић, Милан С. Мостић, Никола Каралић, Милан Миловановић и др. Сви они били су противни предлогу у начелу, а разлози којима су своја мишљења поткрепљивали састоје се у главном у овоме :

Удружење јавних правозаступника, као што се и из правила друштвених види, основано је у двојакој цели: да се правозаступнички ред у Србији доведе и одржи на оној висини, која му приличи и на којој стоји у других образованих народа: осим тога цел је Удружена да негује правну науку.

Што се тиче прве цели друштвене, она са разних недаћа, није ни уколико, до данас, постигнута. Изједначење права редовних и ванредних чланова, повукло би за собом неминовно ту последицу, да Удружење овако, какво је, престане и да се претвори у једно друштво, код кога би ова прва цел Удружења била споредна, а о свему томе не може бити све дотле говора, док се основна замисао, која је покренула оснивање Удружења не оствари.

Што се тиче друге цели друштвене — неговање правне науке — у том погледу проширењем права ванредних чланова или боље рећи изједначењем њихових права са правима редовних чланова, не би се Удружењу ни са моралне ни са материјалне стране ни у колико помогло, јер ванредним чланством може се Удружењу толико исто користити колико и редовним. Правничком свету нашем не стоји ни данас ништа на путу, да Удружење помогне са материјалне стране, својим уписивањем у ванредно чланство, а на гајење правне науке, ставља му се на расположење орган друштвени, онако исто као кад би му се права изједначила са правима садашњих редовних чланова. У овом погледу за њих не би било никаквих јачих разлога који би их покретали на рад.

У осталом, данашњем Удружењу јавних правозаступника, за постигнуће друге његове цели — неговања науке — треба да притече у помоћ наш правнички свет, на тај начин, што би он сам и образовао неко правничко друштво, коме би био специјалан задатак да негује науку. Таквом друштву Удружење ће се увек радо придружити

На послетку материјално стање друштвено није таково, да прети опстанку Удружења, јер смањењем данашњих трошкова, Удружење би могло осигурати свој опстанак, а старање о том смањењу трошкова, треба оставити Управном Одбору.

За овим је скуп једногласно решио : да се *предлог не прима и да правила друштвена у питању о чланству остану и даље не промене*.

Председник је најзад објавио, да је састанак закључен пошто никаквих других предлога за решавање није било.

ЛИСТАК

НЕВИН А ОСУЂЕН

КРИМИНАЛНА ПРИЧА ИЗ СЕДАМНАЕСТОГ ВЕКА

С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО

М. Дамјановић

I

Постојање дела.

Француско графство Монжомерија лежи у Нормандији.

Јованка Харкуртова, грађица од Монжомерије, била је последња наследница тога племенитог дома. И посредством ње, која се удала била за херцега Рената II од Лотарингије, но доцније од њега разведена, Монжомерија пређе у руке гоесподe од Лоржа, који су се услед тога и позивали графови од Монжомерије и који су за време шеснаестог века велику улогу играли у француској историји. Гаврило од Лоржа, граф од Монжомерије, који је поред других и сам 1545 био на врху једног француског помоћног корпуса, храбро се борио против Енглеза за лепу краљицу Марију Стуртову. Осим тога, он је био и невини узрок смрти француског краља Хајнриха II.

Кад је, на име, 1559 краљ шпански Филип II с принцезом Јелисаветом, ћерком француског краља Хајнриха II у Паризу у брак ступао, краљевски отац невестин позове графа Гаврила на борење. Граф се у почетку устезао да појаше против свога краља. Али кад му краљ заповеди, он је послушао. У борби сломије се копље графово о оклоп краљев, те једна ивер од копља потриви краља у десно око, тако, да је одмах онесвесан на земљу пао и после једанаест часова умр'o. Лекари му не могаху помоћи. Онда у оно време, умели су боље ране задавати него лечити.

И ма да граф није имао себи ништа пребацити, ипак се повуче у Енглеску. Из Енглеске врати се у Француску да помогне Хугенотима,

те је имао прилике у Руану, у Нормандији, у Навари, у Лангедоку и т. д. војнички да се одликује, а једва је избегао и крваву Вартоломеову ноћ. Он се узалудно трудио, да у Енглеској нађе помоћи за варош и град Рошељ, који херцег Анжу беше опсео. А кад је примирије учињено било између краља и Хугенота и кад је за ове амнестија изашла, онда се он представи краљици Марији Медичи и стави јој се на расположење, у нади да ће се с њиме ритерски поступити. Но она на против баци га у тамницу и нареди против њега кривичну парницу због смрти краља Хајнриха II.

Све врете мучења беху употребљене према оптуженоме, али му судије не могаху наћи кривице. Па кад ни мучење није помогло, онда буде оптужен што је Рошељ помоћу Енглеца хтео ослободити од опсаде. То, говорило се онда лукаво, у ратном плану није било обухваћено. И тако он буде осуђен да се на крављој кожи одвуче до губилишта Ла-Грев, па ту да се у точак уплете, изгубив са породицом племство и сва добра. Та је пресуда извршена 1574. Он умре с великом одважношћу, ма да је пре тога грозно тортуром нагрђен био. Али његовим наследницима пође за руком, те добију своје имање у Енглеској и умноже га, па и графство Монжомерију опет добију. Молили су двор за милост, па пошто су се протестантске вере били одрекли примљени су радо као покајници и сва им се достојанства и добра опет врате. Од то доба били су веома ревниосни католици, на смрт графа Гаврила са свим забораве, и отпочну опет неку улогу играти, бар на двору.

У години 1687. дакле, више од сто година од постанка ове приче, живео је у Паризу граф Франц од Монжомерије, потомак пре сто година на точку умрлог графа Гаврила. Он је у Паризу живео само да ужива благоволење двора, а у Нормандији или на другом једном његовом пољском добру, близу Париза, живео је само по изузетку.

У понедељак 22 Септембра 1687 дође граф са супругом, домаћим духовником Францом Гањаром и са својим слугама на своје пољско добро „Виљ-Бусин“ близу Париза, са намером да ту остане до петка, но врате се на један дан раније, јер је граф на својим белим хаљинама спазио био црвене мрље, па мислећи да је то крв а како је врло сујеверан био, уплаши се и похита натраг у Париз. Граф и графицица возили су се у кочијама напред, а за њима, на један час доцније, ишли су духовник, паж и краљев слуга. По одласку ових последњих приметило се, да је био отворен један мали салон у сутерену, у коме су они обитавали и да су врата била само приклопљена, ма да је та одаја за време њихова и графова одсуства била закључана, а духовник Гањар уверавао је да је он кључ два пута заврнуо и собом понео.

То је било у четвртак 25 Септембра 1687 године.

Сутра дан, у петак, граф јави написмено господину Дефиту, најстаријем иследном чиновнику у Паризу, који је имао титулу „поручник за кривична дела у Шатлеу,“ да је за време његовог тродневног бављења на пољском добру, неко у његову кућу ушао и један путнички сандук разбио, па из њега украо 13.000 лира у сребру, 11.500 лира у злату т. ј. у шпанским пистолима, даље 100 комада нових лудјора, као и једну огрлицу од бисера у вредности 4000 лира.

Тако велика крађа, учињена тако одличном господину, доведе иследника до највеће узбуђености, па науми да ислеђење с највећом марљивошћу предузме и да га дотле не прекида док крађивца не пронађе и ствари графу Монжомериском не поврати. Он одмах оде краљевском прокуратору и једноме полициском члану ради истраге по графовој кући.

Ја ово не пишем да дражим живце у читатеља или радозналост у њему побудим, него да изнесем у правој светлости немоћ људске правде, те да се из тога нужна наука за бољу правду изведе.

Зато одмах кажем, да је иследник погрешан правац узео а све из сувишне ревности и да се препоручи „великом господину,“ па је пропустио најважније моменте у истрази. А то је учинило те је један невин човек мучен и на робију осуђен био, где је услед ужасних злостављања умро, оставив по себи породицу без хранитеља, изгубив све своје имање и лишен части. Међу тим прави кривци буду пронађени и кажњени тек после пет година, али опет не вештином истражних судија, него случајно. Провиђење је лебдело над правдом, правда је опет ликовала и ако у времену кад се погрешке судија више нису могле поправити.

Прави, дакле, лопов и подстрекач био је духовник Гањар, на кога ни најмања сумња није могла пасти, јер је и сувише велико поверење код графа уживао, а нарочито што није био код куће кад су ствари покрађене биле. Крађу је пак извршио један неваљао човек, некадањи војник, пробисвет, зликовац, по имену Белестре, са којим се духовник дружио и тајне састанке имао. Он је по наговору духовника крађу извршио, али превременим повратком графа био је спречен те није могао све изнети из куће. Један део крађе сакрио је био у кревет духовников, а кад је опазио долазак графа и графице, брзо се сакрио, оставив новце, па у оној хитњи није био ни врата собња закључао у дешеним кључем који је при себи имао. И зато су, као што сам напред споменуо, врата и нађена само притворена. Новци су у тој соби нађени, а духовник Гањар, који је доцније све признао, говорио је, да су га при прегледу *in flagranti* — одмах на одговор узели, он не би имао куражи одрицати него би још онда све признао.

Но ја ћу се на то опет вратити кад доцније о том догађају будем причао. За сада само ћу испричати цео ток ствари од Септембра 1687 и како се на погрешан пут наишло.

За то морам у следећим одељцима да опишем ондашњи Париз и кућу са њеним становницима у старој улици „Rue Royale,“ близу порушене Бастиље 1789 — на сто година доцније.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

КЊИЖЕВНОСТ

У Бугарској, у Софији, покренут је правни часопис „*Јуридическо Списание*.“ Издају га П. Данчов, Г. Згурев и А. Каблешков.

То је први правни часопис на бугарском језику, а судећи по устаоштву Бугара у сваком њиховом предузећу, нема сумње да ће „Јуридическо Списание“ заузети видно место у словенској правној књижевности.

Ми желимо новоме другу успешан и трајан рад.

В Е С Н И К

Прокламација Његовог Величанства Краља. — „Српске Новине“ у бр. 225 од 14 о. м. обнародовале су Прокламацију Његовог Величанства која гласи :

СРБИ !

Идуће 1889 године навршује се пет векова, од како је на Косовом пољу пропала стара српска држава.

Божијој промисли угодно је било да у данима тако светих и свечаних успомена, на обновљеном престолу славних Неманића седимо Ми из племена народне данестије Обреновића.

Велики Милош, неумрли Михаило створили су и на чврст темељ поставили живот препорођене српске државе. Ми се преко шеснајест година усрдно трудимо да њиховим стопама сједујемо. Благодарени пожртвовању Нашег верног народа успели смо да Србију напред поведемо.

Тиме смо 10-ог Августа 1872 године задатој му речи одговорили.

То Нам је и дужност била.

Жарко љубећи Свој народ, брижљиво чувајући Српску државну мисао, свакад па и данас, ако не већа оно тако исто велика дужност Нам је да предвидимо опасности које броду младе препорођене државе прете, да се противу њих крeпкo боримо.

Народе Српски!

У повесници нашој и славној и жалосној потражимо заједнички лека тим опасностима.

Моји Ми верни и драги Срби!

Заједно с оним који се поноси да је први међу вама, који осећа сву части пуну одговорност за срећу и будућност вашу, са вољом вашом првим краљем вашим, нађите у прошлости народној поуке противу погрешака које су се могле, од нас свију, и које се могу учинити у данима у којима живимо, у данима када нам је суђено да много стварамо и потомству осигурамо лепу и светлу будућност.

Народе Српски

То ће бити и најплеменитији и највеличанственији начин да достојно дочекамо и прославимо тужну успомену битке косовске.

Срби

Да ли нам данас прети опасност од какове туђе навале?

После дугог и дубоког искуства на престолу свестранога познавања свију прилика, ево вам се у овој искреној речи народу Своме, Срби, Господар обраћа, и вели вам: не!

Државе су жељне мира и спокојства и траже само да и други поштују њихов мир и њихово спокојство.

Политика лојалнога признања факата свршених вољом Европе, политика добрих и узајамних пријатељских одношаја са силним суседним монархијама Њихових Величанстава цара Фрање Јосифа и Султана Абдул Хамида, са којима нас везују свакодневни и сваковрсни заједнички интереси, политика коју Сам лично повео и водио после великих догађаја источних, када су моћни народ руски и његов племенити цар Александер II заложили снагу своје државе и крв својих синова за слободу хришћана, и када се Моја љубљена, верна и храбра војска јуначки борила за независност отачбине, та политика сва је основана на потреби мира Европскога с којим је солидарна потреба Србије да се у миру крeпи и развија. И ако се можда по кад што та политика није у свима круговима разумевала, Ја је са чистом и мирном савешћу остављам оцени повеснице.

Али и ако данас младој српској држави непрети никаква опасност од стране навале, има једна опасност која јој прети, као што

је негда славну државу српску средњег века и срушила. Та опасност лежи у нама самима. Кобни раздор унутрашњи подрио је био земљиште на коме је пропала средњевековна српска држава. Раздор тај треба и данас уклонити да нова држава српска живи правилним, редовним и здравим животом, те да се спасе од нових кобних опасности.

Партијске борбе и страсти дошли су до свога врхунца.

Народе Српски

Дужност је и твоја и моја да томе на пут станемо.

Срби

Дужност је партија да се у борби уставе

Дужност је партија да се сете да над партијским интересима треба да лебди једно више и светије добро, добро мајке нас свију, добро наше миле и драге Србије!

Срби

У данима када приступамо петстотинитом Видов-дну треба да отачбина види „ко је вера ко ли је невера“.

Народе Српски

Први краљ васкрснуле српске краљевине обраћа се теби из дубине срца и вели ти: нек у твојој средини умукну сви гласови раздора; нек једнодушно сви мисле само на опште добро; а први пример томе ваља да ти даде и срећан је што ти га дати може твој господар!

Срби

Даља борба партијска може само стварати нових и жалосних призора каквих је од почетка овога века било и сувише.

Србија потребује више озбиљна рада; Србија потребује уређење државних финансија; Србија потребује строго екилибрирани буџет државни, у коме би се у склад довеле потребе свију државних грана са потребама штедње и тачног испуњавања државних обавеза; Србији треба тако стање које би допустило да се данашње партијске борбе у народном представништву ублаже и да се приступи здравим реформама по свима пољима јавнога и државнога живота.

Ма како искрено да поједине партије теже да се постигне добро народа и државе немоћне су и трудови ће њихови остати неуспешни докле год у питању буду основни закони земље, устав земаљски.

Данашњи устав нисам ја створио. Он није моје дело. Али сам га и пак ватрено бранио и брижљиво чувао већ и с тога разлога што народи и нетреба олако да мењају устав који сам себи дају. И данас небих са престола пред народ Свој с тим предлогом излазио да пред нама не стоји 1889-та година, петстотинита од славног пада

нашег, да нема те јединствене, торжанствене и величанствене прилике да апелујем на све партије, на њихово дужносно родољубље према отачбини, и да тим начином непокушам у данима овако свечаних, тужних и опет славних успомена, да оштру борбу међу синонима мајке Србије утишам.

Народе Српски

Тебе призивајући за сведока, прва моја реч биће и нек је данас управљена на све партије да Ме помогну да се изради пројект новог уставу и да се оствари ова велика моја и народна жеља, устав који ће гаранцијама за ред осигурати уживање већих и ширих политичких и грађанских слобода.

Срби

На основу свога уставног и владалачког права наређујем на дан 20-ог Новембра ове тек. године изборе за велику народну скупштину, коју сазивам у своју милу и верну престолницу на дан 1-ог Декембра 1888, г. јемствујући својом Краљевском речју за слободу избора, а од вас с правом захтевајући да их извршите у миру и реду достојном оваког заједничкога рада.

Срби

Дајте да за 1889-ту великом историјском догађају од 1389-те године, сложном радњом између престола и народа створимо новим уставом земаљским најдостојнији споменик, чврст и сталан темељ, на коме се може правилно и сигурно развијати народни и државни живот и осигурати будућност слободног и независног народа српског.

У то име Бог помогао и Нама и свима вама на добро и на славу наше драге и миле Србије.

Дано у Београду

На Св. Петку

1888 год.

МИЛАН

КРАЉ СРБИЈЕ

* * *

Велика Народна Скупштина — „Српске Новине“ у бр. 226 од 15 ов. м. доносе следеће указе:

МИ

МИЛАН ПРВИ

по милости божјој и вољи народној

КРАЉ СРБИЈЕ

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашега министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета, на

основу члана 89, тачке 3-ће, и члана 131. Устава земаљског, решили смо и решавамо :

да се сазове велика Народна Скупштина на дан првог децембра 1888. године у Београду.

Председник Нашег министарског савета, Наш министар унутрашњих дела, нека овај указ изврши.

14 октобра 1888. год.

у Београду.

МИЛАН С. Р.

*Председник
министарског савета
министар унутрашњих дела*

Н. Христић с. р.

МИ

МИЛАН ПРВИ

по милости божјој и вољи народној

КРАЉ СРБИЈЕ

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета, на основу члана 3-ћег 4-ог и 83. изборног закона скупштинског, решили смо и решавамо :

да се на дан двадесетог новембра ове 1888. године предузме и изврши по целој земљи избор народних посланика за сазвану велику Народну Скупштину.

Председник Нашег министарског савета, Наш министар унутрашњих дела, нека овај указ изврши.

14 октобра 1888. год.

у Београду.

МИЛАН С. Р.

*Председник
министарског савета
министар унутрашњих дела*

Н. Христић с. р.

У истом броју „Српских Новина“ обнародован је Највиши Акт господину Председнику Министарског Савета да се састане један шири одбор за израду предлога за нов устав, и наименовани су чла-

нови тога одбора. Одбор броји 85 чланова. Председаваће му Његово Величанство Краљ, а за потпредседнике постављени су г. г. Јован Ристић, Милутин Гарашанин и Ђенерал Сава Грујић. Прва седница одбора има бити 20 ов. м.

Б Е Л Е Ш К Е

На основу мађарског патриотизма осуђен је у Араду (у Угарској) 30-гАвгуста ове године *Стеван Алба*, сарадник часописа „*Romänische Revue*.“ На име, државни тужилац, у одговору на реч опт уженикова браниоцу узвикнуо је поротницима : „Ако не можемо другим начином ми морамо тај коров (румунску опозицију у Угарској) силом ишчупати; за то не судите само по правди него пре свега као мађарске патриоте!“ — И поротници и државни суд послушали су државног тужиоца, па осудише *Албу* на годину дана затвора и 500 фор. глобе што је писао „О полагају Румуна у Угарској...“

* * *

Информације мађарских виших судија. — У „Мјесечнику“ читамо: Већ се неколико пута чуле тужбе, да чланови виших судова у Будапешти примају од странака „информације.“ што може бити само на уштрб репутацији њиховој, а на очиту штету правосуђа. Министар Др. Паулер издао је у своје време наредбу, да референти кр. табле и кр. курије не морају примати никакве информације, али директно не беше то до данас забрањено и ако се така забрана захтевала. У стручним часописима туже се сваки час вањски правозаступници, да заступници противних странака често залазе у главну варош, па да тамо информирају референте код вишега и највишега суда о текућој парници, па се ти референти у својим рефератима чак и *позивају* на такве информације. Заиста чудни референти и њихови реферати! Министар правде требао би за увек да укине „оваке информације.“

* * *

Нелојална конкуренција мађарских правозаступника. — „Мјесечник“ доноси по „*Jur. Blätter*“ ово: Једним од највећих узрока моралнога и материјалнога пропадања *правозаступника* у Угарској сматрају „нелојалну конкуренцију.“ Већим пословним кућама, које дају правозаступнику

више посла, па и мањим трговцима често се *нуде* други правозаступници да ће парницу за њих терати, а хонорар захтевати само онда ако парницу добију; у противном случају да траже само накнаду готових издатака. Са више страна захтевају, да се овом нелојалном лову на партаје, које управо срамоте правозаступнички сталеж, учини крај наредбом.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

Пријатељу. — Добра је ваша мисао. Заиста све веће и имућније, а особито варошке општине, треба да држе Бранич. Према дужности коју отправљају, кметови треба да се труде да прибаве што више правнога знања, а за то им се пружа згодна прилика у Браничу. Шта би било кад би надлежност општинских судова била још ширег обима, а то ће временом и бити? Суди вам судија који нема ни прве појмове о праву, а мора да суди по грађанском законнику и закону о поступку судском у грађанским парницама!

Има и у полициској струци доста неправника, па судећи по нашим претплатницима и они слабо маре да читају научне списе. А њима је правно знање нужно као насушни хлеб, имајући особито у виду огромну њихову задаћу у извињању кривичних дела.

Вама и осталим правницима дужност је да се старате ширити правну науку; а Управни Одбор већ је решио да се обрати молбеницом Господину Министру Унутрашњих Дела да препоручи Бранич општинама и полициским властима. —

* * *

§-у. — Ми сумњамо да има правозаступника који би издао правозаступничком кандидату уверење о свршеној пракцици, а овај јавља се одмах из школске скамије да полаже правозаступнички испит. То би било очито изигравање закона о правозаступницима. У осталом дужност је Министра Правде и испитне комисије да се увери о истинитости докумената на основу којих кандидат хоће да приступи полагању испита. Али док не буде правозаступничке коморе, којој би били познати сви кандидати од дана кад почну практиковати, могу да се десе и грешке које у вашем писму напомињете. Ако би наступио тај случај, молимо да нам га одмах доставите.

* * *

М-у. — „Журналъ Гражданскаго и Уголовнаго права“ изилази месечно у Петрограду, већ осамнаест година. Орган је Петроградског

Правничког Друштва Стаје годишње 12 рубаља. А »Юридическіѣ Вѣстникъ« изилази такође месечно у Москви, двадесет година. Издаје га Московско Правничко Друштво. Стаје годишње 10 рубаља. Претплату за оба часописа прима књижара «И. П. Анисимова, радомъ съ Публичною Библиотекою, С. Петербургъ,» коју вам препоручујемо и за набавку књиге: Славяне, ихъ взаимныя отношенія и связи, од О. О. Перволфа.

* * *

К. Ж-у. — Чудимо се таквоме немару дотичне господе. Кажите им да су 1869-те године изилазила у Србији два правна часописа. У једноме од њих читамо ову објаву: «Како се је пријавио приличан број нових уписника то се умољавају уписници да се пријаве што пре да би знали колико ћемо штампати. До сада наш лист штампан је у 700 бројева...» Па зар је лепо да после 20 година једини правни часопис у Србији нема ни половину толико претплатника, место да могу постојати и више часописа са далеко већим бројем претплатника?! — Велите, политика је крива. Али за бога политичара имамо и сувише — без науке, крајње је време да их имамо што више и научених. Реците ви то њима и питајте их: да ли знаду што више од када тако ревносно »воде« политику?

* * *

Св. Љ. — Исто што и *К. Ж-у.* Изоставите само оно о политици, јер се ви на то не тужите, а долајте им да правник не сме да каже: Држим, брате, ове новине што изилазе сваки дан, па не могу и Бранич да плаћам.

* * *

С. Т. у Н. — Ако нам се јаве више претплатника са истом жељом, ми ћемо израдити засебан садржај Бранича за прво а засебан за друго полгође, и тако поделити Бранич за ову годину у два дѣла. А то је могуће, као што и сами велите, јер у другом полгођу (од бр. 13-ог) отпочета је нова серија расправа и нема ни једног наставка из првог полгођа.

* * *

Колеги. — Свакоме претплатнику, који је члан Удружења, стојимо на услузи за све што спада у круг Браничева рада, а исто тако и свакоме правнику — члану Удружења.

ПОВЕРЕНИЦИМА УДРУЖЕЊА

Неуредно плаћање чланских улога и претплате у унутрашњости непрестано спречава уредно излажење „Бранича.“ За то умољавају се господа повереници да својски настану прикупити новац по списковима који су им послати, па одмах да га шаљу уредништву „Бранича“; а нека се постарају прикупити и што више нових претплатника.

Уредништво и администрација „Бранича“ налазиће се од 1 Новембра ове године у Кастриговој улици бр. 16.

И С П Р А В К А

У прошлој свесци на стр. 513 у трећем реду озго стоји: *Монорескије*, а треба да стоји: *Монтескије*. Молимо читатеље тако да поправе ту погрешку.

В Л А С Н И К

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОРЂЕ А. МЕНАДОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК
